

GHENDTSCHIE TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.**

29e jaargang nr. 2

15 maart 2000

INHOUD

- Pierre Kluyskens:
Guillaume Faipout. 62
- Armand Heins:
Inventaire Archéologique: Bijgebouwen van de gewezen St-Baafsabdij. 68
- Victor Antheunis:
Dagboek gedurende zes weken gevang in Augustus-September 1941
in de gevangenis "De Nieuwe Wandeling" in Wereldoorlog II. 69
- Daniël Van Ryssel:
Ik zou daar een boek kunnen over schrijven: De charmes van de
dagelijksheid. (vervolg) 77
- André Coene:
Het stadsplan van Gent opgemaakt op initiatief van Edouard Elegeert. 89
- Jaime Jurdan:
Een Jacquardist herinnert zich de "Indus". 94
- Richard Verlinden:
Herinneringen aan de "Prep" (1929-1930). 100
- David Maes:
Het Gents Kerkepad (Vervolg en slot):
De Kerk en het Klooster van de Franciscanen of Recolletten - Oude
Houtlei. 103
- Hugo Collumbien:
Gentse memoriedagen: 28-29 April. 108
- W.L. Braekman:
Bij de restauratie van de Vismijn in 1880. 115
- Eddy Levis:
"t Gentsch spant de kruune!". Uuk in 't Keizer Koareljoar". 119
- Quizmaster:
Oplossing Puzzel '99 121
- Eddy Levis:
Voetnoten bij het artikel "'t Gentsch spant de kruune". Over moeskes
en moeskesmoakers. 124
- Bibliografie. 125
- Vraag en Antwoord. 128
- Lezers schrijven ons. 130

GUILLAUME FAIPOULT

Op 9 maart was het precies 200 jaar geleden dat Guillaume Faipoult benoemd werd tot Prefect van het Schelvedepartement.

Een gelegenheid om wat te vertellen over deze merkwaardige figuur die hier gedurende een 9-tal jaren een belangrijke rol gespeeld heeft. En wie is onze verteller?

U hebt het waarschijnlijk al geraden: Pierre Kluykens natuurlijk.

De bezetting van onze stad door de Franse troepen op het einde van de XVIIIe en in het begin van de XIXe eeuw, is een periode uit onze stedelijke geschiedenis waarop nimmer het volle licht werd geworpen en tal van gebeurtenissen en elementen ervan liggen nog bedolven in allerlei archieven en documenten, openbare en familiestukken, terwijl de geschiedschrijvers zelve nooit met bijzondere aandacht de feiten welke zich alhier tussen 1792 en 1814 hebben afgespeeld bestudeerden.

Behalve het magistraal werk van Joseph Nève, "Gand sous la domination française", een twintigtal jaren geleden verschenen, en het "Mémorial de la ville de Gand" van Prosper Claeys, waarin men enkele belangwekkende gegevens mag putten, blijft de bibliografie dier periode beperkt bij een zeker aantal studies en verhalen welke onmogelijk toelaten zich een volledig denkbeeld van die beroerde tijden te vormen.

Wellicht moet de oorzaak ervan hierin gezocht worden dat Gent toen de leidende rol in Vlaanderen niet meer speelde en dat, genomen en beschouwd in het complex van die geweldige gebeurtenissen waarbij vanaf de Franse Omwenteling tot de val van Napoléon gans Europa betrokken werd, onze stad hetzelfde belang voor de geschiedschrijvers niet meer bieden kon als haar geschiedenis van de vroegere eeuwen.

Een belangwekkende figuur waarop niet steeds voldoende de nadruk werd gelegd, is Guillaume Faipoult, die als prefect van het Schelvedepartement een grote invloed heeft uitgeoefend, vooral op onze stadsgenoten en op het politiek en economisch leven alhier.

Wij gebruikten graag het woord "sympathiek" indien wij wisten dat het tot geen verkeerde interpretatie leiden zou, want mag men dit woord wel toepassen op de vertegenwoordiger van een vijandige mogendheid, een ambtenaar die enkel tot opdracht gekregen heeft de bevelen van Parijs stipt te laten uitvoeren?

Verdraagzaam, tactvol en gematigd was hij in elk geval, en indien men al zijn daden moest nagaan en ontleden, dan zou men gewis ontdekken dat hij alles in het werk heeft gesteld om wat soepelheid te brengen in de toepassing van de bevelen die hij uit Frankrijk ontving.

Hij is een der zeldzame vreemde ambtenaren geweest die niet enkel het standpunt van hun regering inzien, maar ook rekening houden met de geestesgesteldheid en de aspiraties van de bezette gebieden, de aard en het karakter der bevolking.

Na enkele jaren in onze stad te hebben doorgebracht, werd hij trouwens beter dan zijn voorgangers door de bevolking geduld, verwierf zelfs een zekere populariteit en werd door eenieder aangezien als een gematigde ambtenaar.

Dit wil natuurlijk niet beduiden dat Faipoult vrij te pleiten is van alle schuld en dat zijn bestuur een aards paradijs voor onze stad is geweest, doch wij ontlede de persoon en niet het regime, en als persoon dwingt in vele opzichten Faipoult de eerbied af van de objectieve ontleder. Na de uitspattingen van de Conventie en van de eerste bezettingslegers in onze gewesten, zagen onze stadsgenoten met een zeker gevoel van waardering die man aan die zich blijkbaar inspande om de gevoelens der bevolking zo weinig mogelijk te krenken.

Wie het verleden van Faipoult kende, had nochtans nimmer kunnen vermoeden of zelfs durven verhoppen dat zijn aanstelling als Prefect van het Scheldedepartement een lichte verbetering in de toestand brengen zou.

Zijn verleden was immers uiterst bewogen geweest en Faipoult was in de ware betekenis van het woord, een avonturier geweest zoals de Franse Omwenteling er zovelen heeft zien opdagen, mensen die zich plots op de hoogste posten wisten te verheffen, gedurende enkele jaren of maanden van hun gunstige positie profiteerden en dan, meestal op nog jeugdige leeftijd, met de vermaarde wagen naar de guillotine werden geleid.

Faipoult was echter een te sluwe vos om die gevaarlijke halsstarrigheid aan de dag te leggen; hij was de man van alle politieke regimes, het type van die speciale categorie mensen die zich tot alle praktijken kunnen lenen, omdat zij geen persoonlijkheid bezitten, maar nochtans behendig genoeg zijn om nooit door de mand te vallen en met een bepaald regime te verdwijnen.

Guillaume-Charles Faipoult de Maisoncelle, in Champagne geboren in het jaar 1752, was tijdens het Oud-Bewind een dier talrijke officieren geweest die meer van parade, dan van krijgsumroer hielden. Bij de genietroepen ingelijfd, was hij dus zeven-en-dertig jaar oud toen de Franse Revolutie losbrak, en als zovele jonge arrivisten, vervoegde hij onmiddellijk de rangen der omwentelaars, gaf overal blijk van de grootste vurigheid, werd door de nieuwe leiders der politiek opgemerkt en weldra tot afdelingshoofd bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken, bestuurd door Roland, benoemd, waar hij zich alras, dank zij zijn buitengewoon aanpassingsvermogen, tot een waardevolle ambtenaar ontpopte, enkele tijd nadien wordt hij zelfs verbonden aan het beruchte "Comité de Salut Public".

De val der Conventie die zovele avonturiers hun plaats kostte, omzeilde Faipoult met succes; integendeel: hij treedt nog meer op het voorplan met een

"Essai sur les Finances" en wanneer men in de nieuwe regering een minister van financiën moet benoemen, denkt men onmiddellijk aan die vroegere afdelingschef van minister Roland, die, minder gelukkig, intussen reeds zelfmoord had gepleegd.

Faipoult was echter de man niet de zware last van de openbare financiën te dragen en na een drietal maanden moest hij die post prijsgeven, na het voorstel van verplichte lening, leven te hebben geschonken.

Een ander, meer winstgevende bediening, werd hem aanstonds toevertrouwd; hij werd immers "Commissaire civil du Directoire" benoemd, een titel welke andere doeleinden verborg, want zijn ware zending was in Italië allerlei onlusten en wanordelijkheden voor te bereiden, revolutionaire camarillas te stichten, zoals Joseph Bonaparte het ook te Rome doen moest, welke elk bestaand gezag moesten ondermijnen.

Aan die bediening waren geen gevaren verbonden, want in geval van mislukking, werden al de kosten door de Regering gedragen, en in geval van succes deelde de commissaris rijk mede in buit en plunderingen.

Voor een avonturier als Faipoult was dit een heerlijk baantje en onze commissaris verwaarloosde bovendien niet allerlei vriendschapsbetrekkingen aan te knopen met generaals en vooral met Joseph Bonaparte, wiens hulp hem, dacht hij, later wel nuttig zou kunnen worden.

De invloed van Faipoult was toen reeds zeer groot, en wordt duidelijk geïllustreerd door het volgend verhaal:

Generaal Championnet, een der edelste figuren der Omwenteling, een idealist, een rechtschapen man, had Rome, Capua en Napels ingenomen, en in deze laatste stad de Parthenopeïsche Republiek gesticht, waardoor alle wanordelijkheden werden stop gezet en de persoonlijke vrijheid gewaarborgd.

Doch commissaris Faipoult was een andere mening toegedaan en wou beslag leggen, tegen de wil in van Championnet, op allerlei goederen, waardoor een hevig conflict ontstond dat eindigde in het voordeel van Faipoult, want Championnet werd aangehouden en gevangen gezet, ofschoon hij op een der schitterendste krijgsverrichtingen van de Franse legers mocht prat gaan.

Dat was dus de man die na de Staatsgreep van 18 Brumaire en de vestiging van het Consulaat, door Bonaparte als Prefect van het Scheldedepartement op 9 Maart 1800 werd benoemd. Enkele dagen later, op 21 Maart, kwam Faipoult te Gent aan en, de vroegere avonturier, plots een voorbeeldige ambtenaar geworden, zette zich onmiddellijk aan het werk.

Wanneer men zijn loopbaan als Prefect overschouwt, dan krijgt men de indruk dat Faipoult berouw heeft gekregen over zijn vroeger leven en dat hij door een voorbeeldige carrière te Gent het verleden heeft willen doen vergeten.

Insteede in een bezet gebied onlusten en wanordelijkheden aan te stoken moest hij nu waken op orde, rust en tucht, doch die nieuwe opdracht kon Faipoult

geenszins afschrikken, omdat hij wist dat het voor een ambtenaar steeds voorzichtig is stipt de bevelen van zijn oversten uit te voeren.

Het Consulaat betekende trouwens een aanmerkelijke verbetering van de Franse politiek ten overstaan der veroverde gebieden: de bannelingen werden teruggeroepen, de uitgewekenen keerden naar het land terug en kwamen opnieuw in het bezit hunner goederen, de politieke gevangenen werden vrij gelaten, de wet op de gijzelaars en de verplichte lening ingetrokken, en eindelijk werd ook de daad gesteld die het Consulaat en het regime grotendeels bij ons volk zou rehabiliteren, namelijk het Concordaat met de Heilige Stoel.

Te Gent werden deze diverse maatregelen gunstig door de bevolking onthaald, temeer daar Lieven Bauwens, een populaire figuur, tot burgemeester der stad werd benoemd.

Het Franse Bewind werd aldus minder hatelijk en Faipoult wist alras de genegenheid van een groot deel der burgerij te winnen die hem in de zaal van de Schouwburg op een prachtig feestmaal uitnodigde.

De oorsprong van de industriële burgerij moest trouwens gezocht worden onder het bestuur van deze prefect; hij bekwam een algemene amnestie, liet de wegen en vaarten herstellen, vervolgde de "Binders", gevaarlijke roversbenden die het platteland onveilig maakten, moedigde de handel en de nijverheid aan, was tegenwoordig op Te Deum's en andere kerkelijke plechtigheden, huldigde de nieuwe bisschop Fallot de Beaumont in, poogde in de mate van het mogelijke de gestolen schilderijen en kunstwerken terug naar onze kerken te laten overbrengen, kortom stelde alles in het werk om de gunst van de bevolking te bekomen.

Feestelijkheden werden naar aanleiding van allerlei gebeurtenissen, overwinningen en vredesverdragen op touw gezet, en in al die aangelegenheden gaf de Prefect van het Scheldedepartement blijk van tact en maat waardoor zijn populariteit met de dag mocht stijgen.

Hij wordt overal met achting ontvangen; Paelinck schildert zijn portret; hij verschijnt op tentoonstellingen, moedigt kunstenaars als Roelandt aan, ontbiedt bekende artiesten om vertoningen in de schouwburg te geven, bekommert zich om het onderwijs, de wetenschap en de hygiëne, laat talrijke nieuwe bruggen optrekken en beijvert zich overal om de handel een nieuwe bloei te schenken en het was onder zijn bestuur dat de Schelde terug werd geopend, wat voor onze stad het begin van een geweldige voorspoed worden zou. Gent werd het Vlaamse Manchester; na Lyon en Rouen was het de belangrijkste fabriekstad van het Franse rijk.

Toen de eerste Consul Bonaparte dan ook in 1803 onze stad, haar verschillende nijverheidsinrichtingen bezocht en talrijke eretekens uitreikte, o.a. een gouden medaille aan Lieven Bauwens, werd hij hartelijk door de bevolking toegejuicht en aan deze manifestaties waren de inspanningen en de ijver van Faipoult geenszins vreemd.

De bevolking nam steeds toe en de katoennijverheid alleen verschaftte aan 10.000 arbeiders werk.

Na een Handelsrechtbank worden ook een Handelsbeurs (1801) en een Handelskamer (1803) in het leven geroepen.

Gedurende negen jaar had Faipoult het Schelvedepartement met de grootste zorg bestuurd, doch plots viel hij in ongenade te Parijs; hij zelf was geheel vreemd aan de feiten welke zijn beheer ten laste werden gelegd; doch de ambtenaren uit zijn omgeving en vooral zijn vrouw en zijn schoonmoeder hadden zich plichtig gemaakt aan allerlei oneerlijke daden die de faam zelve van de prefect in het gedrang brachten.

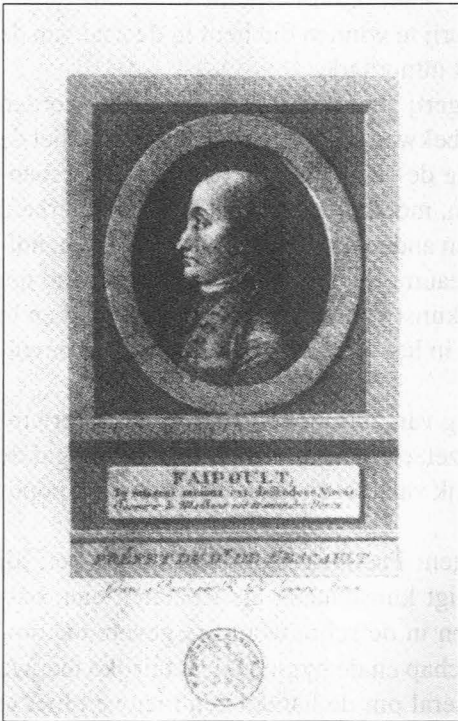
Faipoult trachtte door persoonlijke voetstappen bij de keizer zijn gedrag te rechtvaardigen, doch niets mocht baten: het verslag van de officieel aangestelde onderzoeker was formeel: "Je dis

que le Préfet doit quitter le département" en verder "que votre Majesté fit dire aux deux femmes, c'est à dire à la femme et à la belle-mère du Préfet, quelles causes a eues son déplacement et qu'elles n'y sont pas étrangères".

Faipoult werd afgezet: hij die wegens zijn oneerlijke praktijken in Italië roem en bevordering had genoten, werd nu door andermans schuld om zijn eerlijk beleid gestraft.

De afgedankte Prefect bleef niet lang werkloos, want zijn vroegere beschermmer, Joseph Bonaparte, Koning van Spanje geworden, schonk hem een belangrijke bediening, Staatsraadgever en Bestuurder van de Openbare Schatkist in Spanje, bediening welke hij van 1810 tot 1813 waarnam, toen Joseph Bonaparte zijn Spaanse troon verloor.

Faipoult keerde naar Frankrijk terug waar hij gedurende de Honderd Dagen het ambt van prefect van Saône et Loire waarnam en de stad Macon heldhaftig tegen de Oostenrijkers verdedigde.

Guillaume Charles Faipoult, prefect van het Schelvedepartement, samen met Graham lid van de "Conseil Général de la Préfecture", naar een gravure van de Parijzenaar R. De Launay met onder de cartouche de kenspreuk: "Te Miseras minimum est deffendre Virtus - Secourir le Malheur est la moindre Vertu": Het Ongeluk bestaan is de minste der Deugden. (Universiteitsbibliotheek Gent).

Wat van toen af geschiedde weet men niet met zekerheid. Sommigen beweren dat hij naar België vluchtte, in 1816 naar Frankrijk terugkeerde en er het jaar daarop in de grootste ellende te Parijs of te Auxerre stierf.

Al degenen die de geschiedenis hebben verhaald van die bewogen periode en de loopbaan van Faipoult bespreken zijn het eens om te verklaren dat hij zich in onze streken als een rechtschapen man gedroeg, een wijze beheerder, die alles wat nuttig zijn kon, met tact en maat heeft verricht.

De taak die hem alhier werd toevertrouwd was delicaat en moeilijk: de Franse overheden hadden zich hatelijk gemaakt en door haar vervolgingen, roof, opeisingen en verbanningen gans de bevolking vijandig gestemd.

Faipoult kwam en deed het tij keren: verdraagzaamheid in de godsdienstige aangelegenheden, beijveraar van al wat nuttig aan de bevolking zijn kon, aanmoediger van handel, nijverheid en grote werken, beschermer van kunst en wetenschap, heeft hij alles gedaan wat mogelijk was om de eerste bezettingsjaren door de bevolking te doen vergeten.

Onder zijn bestuur verdween de haat, en dat alleen reeds was een prachtig resultaat.

Gedurende negen jaren had onze bevolking met minder heftigheid gevoeld dat zij onder vreemde bezetting leefde.

Pierre KLUYSKENS

24.10.48

AANKONDIGING

De tweejaarlijkse "Geschiedkundige Boekenbeurs voor Vlaanderen" die georganiseerd wordt door de "Koninklijke Bond van Oost-Vlaamse Volkskundigen" gaat voor de 10e maal door op Zaterdag 1 april (ècht) van 11 tot 18 uur en op zondag 2 april van 10 tot 17 uur.

De onderwerpen zijn: Archeologie - Familiekunde - Geschiedenis - Heemkunde - Volkskunde.

Deze Boekenbeurs wordt, zoals de vorige keren, gehouden in de Sint-Pietersabdij.

Onnodig te zeggen dat ook de "Heemkundige en Historische Kring Gent" er een stand zal hebben en er alle geïnteresseerden graag zal verwelkomen.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 111

Op 18 mei 1899 stelde Armand Heins in de rubriek "Burgerlijke gebouwen - St-Machariusplein - XIIe eeuw" in het Frans een fiche op over

Bijgebouwen van de gewezen St-Baafsabdij

Het oud gebouw waarvan wij hier een schets geven bevindt zich in het centrum van de gewezen St-Baafsabdij, bijna aan het uiteinde van de plaats waarop men onlangs de St-Machariuskerk bouwde.

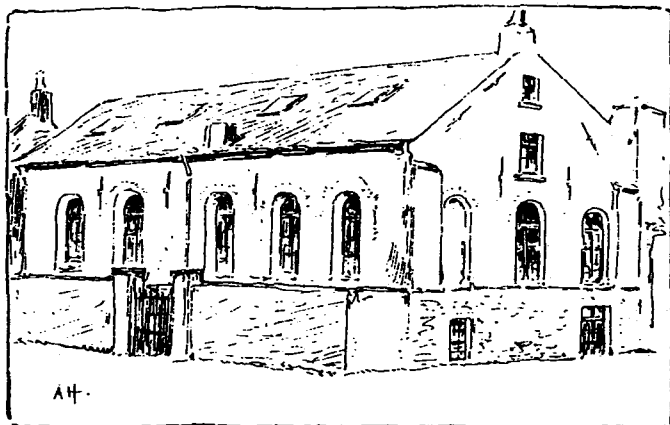
Het staat een beetje schuin tegenover deze plaats en naar de St-Machariusstraat toe paalt het aan moderne huizen.

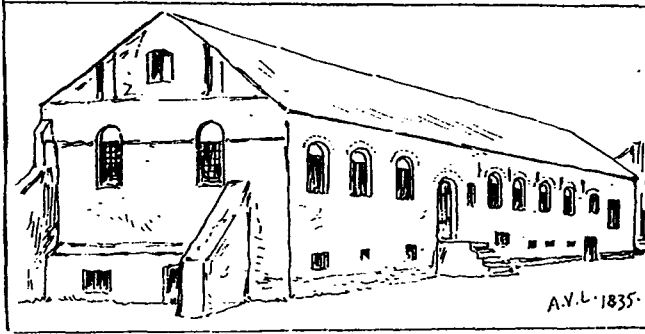
De gevel op het voorplan van deze tekening geeft uit op de St-Jozefstraat. (In 1942 werd deze straat herdoopt in Buitenhof).

Enkele vensteropeningen op de twee zichtbare gevels hebben hun Romaanse bogen bewaard. Onder talrijke lagen kalk laat zich Doornikse breuksteen raden. Alles laat vermoeden dat wij in deze constructie een restant terugvinden van de brouwerij van de St-Baafsabdij, want Van Lokeren, historicus van de abdij, gebruikt deze benaming in al de geschriften, plans en platen die hij gepubliceerd heeft.

Wat er ook van zij, het is zeker dat de restanten in kwestie afhingen van de bijgebouwen of van de kloosterhoeve. Zij dateren duidelijk van de eerste tijden en schijnen van dezelfde tijd te zijn als de grote zaal van de refter die er evenwijdig mee loopt langs de andere zijde van de nieuwe kerk.

Het gebouw, zonder de minste versiering, bevat een grote zaal, een oude fabriek, nu een magazijn. Enkele tussenschotten en, naar de St-Jozefstraat toe, een verdieping op een moderne kelder, hebben duidelijk de inwendige vorm veranderd.

Men bemerkt op dezelfde plaats een ander gebouw waarvan de façade zich uitstrekt naar de Prooststraat en dat ook deel uitmaakte van de oude bijgebouwen van de St-Baafsabdij. In het onderaardse gedeelte dat heden dienst doet als herberg zijn interessante massieve gewelven te zien. Ook dàar wijzen grote rondbogen op een zeer oude constructie. In 1835 tekende A. Van Lokeren een zicht dat bewaard wordt in de atlas van de Stad in de Bibliotheek en waarvan men hierboven een reproductie ziet. Het schijnt genomen te zijn naar de gevel toe die nu weggestoken zit achter de huizen van het plein. Op de tekening ziet men dat men dan toegang had tot het gelijkvloers via een klein, stenen bordes. De muur van het gebouw, op de plaats, was toen gedegageerd.

DAGBOEK GEDURENDE ZES WEKEN GEVANG IN AUGUSTUS-SEPTEMBER 1941 IN DE GENTSE GEVANGENIS "DE NIEUWE WANDELING" IN WERELDOORLOG II

1 Augustus 1941 aangehouden door overdracht om naar de Engelse zender "Radio Londen" te hebben geluisterd! Toen de Duitsers plotseling binnenkwamen met een Vlaamse Gestapo, een zekere Schmidt (ex-inspecteur v.d. Gerechtelijke Politie) had vader de radio op een Engelse zender laten staan, dus "ik moest" wel zeggen dat ik geluisterd had! Maar het was vader Firmin Antheunis met zijn vriend Jozef Tondeleir die overgedragen was, daardoor werd ik ook aangehouden! Ik mocht mij gaan omkleden op mijn slaapkamer maar onder begeleiding van een Duitse soldaat om niet langs achter te kunnen wegvlugten. Ons radiotoestel werd ook aangeslagen. Antheunis Victor - 17 jaar (scholier) had juist drie jaar vakschool gedaan. Antheunis Firmin - vader 43 jaar - paswerker N.M.B.S. Tondeleir Jozef - 40 jaar - vrije zeeman op de grote vaart.

Jozef zou wel kunnen vluchten hebben maar dierf niet omdat de Duitsers dan misschien zijn oude vader zouden hebben gevangen genomen. Ik werd medegenomen naar de Kommandantur op de Kouter, daar moest ik wachten tot er een Duitse officier bij mij kwam en ik moest dan zeggen waar mijn vader werkte. Ons radiotoestel stond reeds te spelen bij de Duitsers. Dan wist ik maar dat ze mijn vader moesten hebben. Men duwde mij in een auto die kwam voorbereiden met 2 Duitse soldaten en ik moest dan zeggen langs waar ze moesten rijden om mijn vader te gaan halen in de "Locomotief-stelplaats" N.M.B.S. in Merelbeke. Daar gekomen moest ik in de auto blijven zitten terwijl twee Duitsers met een Vlaamse Gestapo mijn vader gingen halen in het werkhuis. Onderwijl bleef een andere Duitser rond de auto wandelen waarin ik zat. Aangezien ik tekeningen en schetsjes bij mij had waar erop stond "R.A.F." voor kentekens die ik maakte in koper, had ik nu de gelegenheid deze schetsjes uit mijn brieven tas te halen en ze weg te moffelen tussen de kussens van de achterste zitting. Moesten ze deze tekeningen in mijn bezit gevonden hebben, ik zou dan waarschijnlijk ook naar Breendonk gebracht zijn zoals mijn oude schoolmakker "Victor Baeyens" en nog zovele anderen. Dan zag ik plotseling de Duitsers afkomen met mijn vader zo "bleek" met de revolver op hem gericht en in werkpak, hij mocht over de koer naar zijn kast om zijn werkkostuum af te leggen. Daarna kwamen ze met hem naar de twee auto's die stonden te wachten, in de wagen waarin ik zat moest mijn vader niet instappen dus kon hij mij nog niet zien. Maar in terugkeren naar Gent was de bareel op Moscou - Gentbrugge gesloten en moesten de twee auto's daar wachten. Plotseling haalden ze mijn vader uit de 1e auto en brachten hem naar de 2e wagen waarin ik zat, toen hij instapte zag hij mij plotseling zitten, maar hij mocht niet tegen mij spreken, hij moest van vóór blijven zitten naast de chauffeur en moest vóór zich blijven kijken. Toen de bareel terug openging reed men vandaar met ons direct naar de "Nieuwe Wandeling" (gevangenis) in Gent. Al wat ik hier vertelde heeft allemaal zo vlug gegaan, van 10 uur tot 12 uur, waren we met een zucht in het gevang beland voor we goed beseften wat er met ons gebeurde. Mijn moeder was de vorige dag bij mijn broers (Julien 15 jaar en Marcel 11 jaar) geweest in Maldegem alwaar deze, voor vakantie, gaan werken waren voor wat eten. 's Avonds had ze de laatste trein gemist, daardoor is ze maar 's anderendaags kunnen terugkomen.

Men kan dus wel begrijpen, toen ze in de Krevelstraat kwam (waar wij toen woonden) en gans de buurt nog op straat zag staan die haar moesten zeggen dat de Duitsers zojuist haar zoon hadden aangehouden, deze zal dan wel erg geschrokken zijn. Ze bleef thuis met nog twee minderjarige kinderen. De geldelijke steun nadien was 88 fr. per week. We zijn de 1e augustus 1941 opgesloten in de gevangenis voor onbepaalde tijd; Victor Antheunis in cel nr. 29, Firmin Antheunis in cel nr. 4 en Jozef Tondeleir in cel nr. 36. We wisten toen niet wat er ons nog te wachten stond.

Eten: 's morgens brood met koffie (slechte)
's middags iets wat op soep geleek
's avonds een schep aardappelen

's Morgens mocht men een uur op de koer wandelen maar wij werden afzonderlijk opgesloten tussen twee muren: 2 m x 4 m lengte, achter een getralied hek zodat we wel de andere gevangenen en konden zien voorbij wandelen. We hadden in onze cel van 3 m op 4 m een vouwbed met stroozak (vlooiën).

's Morgens om 6 uur werden we gewekt door geklop op de deur. We moesten ons dan een beetje primitief wassen zonder zeep, en kleden. We moesten dan ons bed samenvouwen met een deken welke tussen de stroozak moest gevouwen zijn. Want gedurende de dag mochten we ons deken niet op de stoel leggen om wat zachter te zitten, dit was ten strengste verboden! Maar zoals elke echte Belg heb ik dat toch eens gedaan en er was die dag juist controle van een hoge Duitse officier. Nadien hebben we gehoord dat het de opperbevelhebber voor België en Noord-Frankrijk was, General von Falkenhausen (Militarbefelshaber). Plotseling vloog de deur van mijn cel open en hij begon tegen mij te brullen in het Duits, maar voor ik verstaan had wat hij wilde zeggen stond ik natuurlijk te bibberen op mijn benen, in het vervolg zou ik gestraft worden. Ik heb het geen twee keer gedaan, hoor! Men kon alle dagen een dagblad kopen maar daar had ik geen geld voor. Men kon ook alle dagen een leesboek te leen krijgen, maar met veel ontbrekende bladzijden. Iedere week mocht men ook een stortbad nemen. De eerste dag dat we 's morgens onze waterpot moesten over de koer uitdragen zag ik Victor Baeyens die mij passeerde, ik kende hem nog van de lagere stadsschool in de Lourdesstraat (nu St Bernadettestraat) in het begin van 1930 tot 1937, maar wij konden nog niet tegen elkaar spreken. Hij had reeds mijn vader ook gezien. Victor Baeyens was een dag voor ons aangehouden, de 31 juli 1941. Mijn vader had hem toch eens kunnen zeggen waarom we aangehouden waren. Na enkele dagen cel begon het vervelend te worden door de eenzaamheid en ook wetende dat het buiten zeer goed weer was, we waren afgezonderd van de buitenwereld en wisten niet voor hoelang nog. Als enige ontspanning kon ik mij eens op de verwarmingsbuis stellen, die door de cel passeerde, en als ik mij dan op mijn tenen stelde kon ik juist door het venstertje naar buiten kijken. Dan kon ik juist de tram 10 zien voorbijrijden tussen de woningen op de Coupure.

9 augustus 1941

Negen dagen na onze arrestatie mochten wij het eerste bezoek ontvangen. Moeder en grootmoeder langs vaderszijde en Tante Liza kwamen ons bezoeken. 1 uur mochten we samen blijven onder bewaking van een Duits "Wehrmacht" soldaat. 's Zondags mocht men de H. Mis bijwonen, maar afgezonderd in een klein hokje, op een smal zitje die een beetje schuin afliep naar voren om het ons niet te gemakkelijk te maken. Al de gevangenen konden gezien worden gedurende de H. Mis door 2 of 3 cipiers van dienst.

Ik ging natuurlijk naar de mis om eens uit de cel te zijn. Nog altijd zijn we niet veroordeeld en weten dus nog niet hoelang wij hier zullen vertoeven en dat is zeer vervelend. We werden bewaakt door gewone Duitse Wehrmacht soldaten (gelukkig geen SS-ers) die om de 3 dagen werden afgelost door anderen. We werden niet slecht behandeld door het Duitse personeel (maar hoelang nog?) Men mocht ons alle dagen eten komen brengen, zelfs Hubert Antheunis heeft eens een pakje komen afgeven bij de portier, van tante Elodie en Nonkel Georges. Men mocht ook brieven schrijven en ontvangen. Ik heb ook briefjes buiten gesmokkeld omdat mijn vader ongeletterd was en hij zou natuurlijk tabak gewild hebben. Elke donderdagnamiddag moest men onze cel kuisen.

15 augustus 1941

Reeds twee weken zitten we hier opgesloten en nog weten we niet wat men met ons voor heeft.

16 augustus 1941

Op zaterdag ontvangen wij voor de 2e maal bezoek van moeder en grootmoeder.

17 augustus 1941

Het was zondag en terug in de H. Mis hebben we iets medegemaakt waarmede we eens hartelijk hebben moeten lachen ondanks onze miserie. Toen de priester gedurende de offerande de kelk met de wijn in de hoogte stak werd er plotseling van tussen de gevangenen "Santé" geroepen. Nadien heb ik gezien wie dat het was, een jonge man met ongeschoren baard en deftig gekleed. Naar het scheen was het een zoon van een baron van Heusden. Ik denk, maar ben het niet zeker, was het de zoon van Baron Braun die op het einde van de oorlog nog is doodgeschoten.

18 augustus 1941

Haar laten snijden in de cel.

19 augustus 1941

Ik werd bij de gevangenisoverste gebracht alwaar ik vernam dat ik 6 weken gevangenisstraf uit te zitten had. Onze veroordeling luidde als volgt:

"Voor te luisteren naar Radio Londen:

Antheunis Firmin (vader) = 1/8/1941-21/10/1941 = 2 m + 21 d = 82 d

Antheunis Victor (zoon) = 1/8/1941-11/9/1941 = 6 weken = 42 d

Tondeleir Jozef (vriend) = 1/8/1941-18/11/1941 = 3 m + 18 d = 110 d

Hij heeft 18 dagen meer omdat men een jachtgeweer in zijn huis had gevonden. Gelukkig heeft men geen munitie gevonden.

In de Duitse gevangenisafdeling was er op de 2e verdieping een afzondering

Gericht.

der Oberfeldkommandantur 570.

Beglaubigte Abschrift.

St.L.III Nr.52/1941.

Gent, den 13.8.1943.

An

den Schüler Victor ANTHEUNIS
Gent, Lange Kregelstraat 43
Geboren am 17.12.1923 in Gent.

S T R A F V E R F U G U N G

Sie werden beschuldigt, im Juli 1941 in Gent, wiederholt in der Wohnung Ihres Vaters den englischen Sender abgehört und über die Nachrichten mit Ihren Arbeitskameraden gesprochen zu haben.

Vergehen strafbar nach der Vo.d.Mil.Bef.für die bes.Geb.in Belgien und Nêfr.über das Verbot des Abhörens englischer Sender vom 27.7.40 i.V.mit § I Jug.G.G.

Beweismittel sind: eigene Angaben

Es wird deshalb gegen Sie eine Strafe von 6 Wochen (in Buchstaben: sechs Wochen) Gefängnis

Die Strafverfügung wird vollstreckbar, wenn Sie nicht bis zum Ablauf des dritten Tages, der auf den Tag der Bekanntgabe folgt, Einspruch erheben. Den Einspruch können Sie schriftlich oder mündlich beim Gerichtsherr, Ihrem nächstem Disziplinarvorgesetzten oder bei dem Offizier oder Beamten, der Ihnen die Strafverfügung bekanntgegeben hat, erheben. Bei schriftlichem Einspruch ist die Frist nur dann gewahrt wenn das Schriftstück innerhalb der drei Tage bei einer dieser Stellen auch eingeht.

Sie können vor Ablauf der drei Tage auf den Einspruch verzichten.

Die Untersuchungshaft vom 1.8.41. ab wird angerechnet.

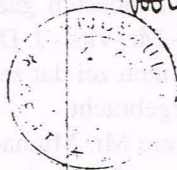
Der Gerichtsherr.

Gez. Zuleger
Generalmajor.

Gez. Dr. Tinnemeyer
Kriegsgerichtsrat.

Die Richtigkeit der Abschrift beglaubigt:

Gez. _____
Heeresjustizinspector.

*Voor eenkluidend afschrift
de adst.-griffie
rij verlaet*

Strafverfügung.

voor Duitse gestraften, er zaten daar zelfs marinesoldaten en deserteurs. Op het einde van hun straf mochten deze zelfs dienst doen als bewakers van de politieke gevangenen

Aan zo een bewaker heeft Tondeleir Jozef eens kunnen vragen waarom hij ge-

straf was, hij antwoordde dat hij deserteur was van het Oost-front. Als hij terug moest naar Rusland zou hij weerom deserteren. Op dezelfde dag nog, nam men het kaartje weg van onze celdeur waarop stond: "Achtung, Einzelhaft" wat betekende afzonderlijke gevangenisstraf, dus moesten we niet meer opgesloten worden op de koer wanneer het wandeluur was, hetgeen niet spijtig was, we konden nu eens meewandelen met de andere gevangenen. En ook nu soms eens een woordje spreken. Een van de laatste malen dat we in afzondering op de koer waren, werd er een gevangene naast ons gebracht ook in afzondering en deze zag er geweldig verwaarloosd uit. We hadden 's nachts geweldige kreten en gehuil gehoord van een gevangene die slagen kreeg. Nadien hebben we gehoord dat deze man een Italiaan was die weigerde zijn militaire dienst te doen in Italië. Het kan ook voor iets anders geweest zijn want de Duitse bewakers moesten zien dat hij geen zelfmoord kon plegen of deze zouden dan ook gestraft worden. Hij had reeds 2 maal geprobeerd zijn polsen over te snijden met een stuk aluminium van een drinkbus. Een zekere meneer Vits van Ledeberg die mijn vader kende van Wereldoorlog I, zij waren oudstrijders van 1914-18, wierp een pakje tabak door de traliën van onze afzonderingskooi, toen hij al wandelend passeerde. Victor Baeyens zegt in zijn boek "In de schaduw van de galg" blz. 7 - dat vader Antheunis daarna wat tabak, door de traliën heeft kunnen geven aan deze Italiaan, zonder dat de Duitsers het gezien hadden. Naar het schijnt is hij ook nog gefolterd geworden bij ondervragingen. Op de koer kwam ik Victor Baeyens tegen die mij vroeg hoelang ik moest zitten en toen ik hem vertelde dat mijn celstraf 6 weken zou duren, antwoordde hij verwonderd: "zo lang" niet wetende natuurlijk dat hij 46 maanden zou wegblijven van huis, dus 2 maanden minder dan 4 jaar (zie blz. 109 in het boekje "In de schaduw van de galg").

20 Augustus 1941

Plotseling gedurende het wandeluur op de koer begonnen enkele Duitsers namen af te roepen, die zich moesten gaan melden bij het opperbevel der gevangenis. Victor Baeyens - Mr. Vits - J. De Vreeze en nog een tiental andere mensen welke ik niet kende, men zei dat ze naar huis mochten gaan, maar zij werden naar Breendonk overgebracht.

Plotseling hoorde ik een zekere Mr. Minnaert (kommunist) tegen een andere zeggen: "Ze hebben ons vergeten". Enkele minuten later kwam er een Duitser en riep "Minnaert en De Vos kommen sie mit!" Het lachen was bij die twee ook gedaan. Deze De Vos zou nadien nog beul zijn geworden in het kamp van Breendonk. (zie boek Victor Baeyens: "In de schaduw van de galg", blz. 8) Na de oorlog heb ik dan vernomen van Victor Baeyens dat zij met een 20 mensen naar Breendonk zijn gebracht tot 22 september 1941, daarna worden ze overgebracht naar een concentratiekamp Neuengamme, tegen Hamburg, voor de rest van de oorlog. Mr Vits en J. De Vreeze zijn nooit terug gekomen. Van

de twintig mensen die samen aangehouden zijn met Victor Baeyens zijn er maar twee levend teruggekomen en dat is Victor zelf en J. Everaert, na 46 maanden concentratiekamp: (zie boek van Victor Baeyens blz. 5)

24 augustus 1941

Ontvang ik nogmaals bezoek van moeder - Marcel en Julien (mijn broers) - tante Jeanne (bonma) en mijn peter (vaders broer). 's Middags worden wij overgebracht naar de gevangenis-afdeling met Belgisch beheer. Ik word in cel nr. 153 opgesloten en vader in cel nr. 140, Jozef Tondeleir in cel nr. 126.

25 augustus 1941

We werden alle drie ondergebracht in een cel nr. 143, te weinig plaats voor nieuwe gevangenen. Mijn vader en Jozef kregen een gevangenis werkkostuum en mochten reeds beginnen werken als "zakkenplakkers" maar na enkele dagen is vader in de smidse als paswerker te werk gesteld waar hij ook mocht roken.

7 september 1941

We kregen bezoek van tante Florence (oude schoolbestuurster v.h. stedelijke Gentse onderwijs). We mochten echter niet tesamen komen. We werden in een afgezonderd hok gelaten alwaar wij elkaar konden zien en spreken door een spreekbuis, dit zijn voorzorgen voor de bezoekers omdat zij ons niets zouden kunnen overhandigen. Zij heeft ook een onderhoud gevraagd met de gevangenisoverste van de Belgische afdeling, om te vragen mij een buitenwerkje te geven voor wat gezonde lucht te hebben. Hij heeft daarop gunstig geantwoord maar het was feitelijk de moeite niet meer daar ik op 11 september zou vrijkomen.

9 september 1941

Mijn laatste dagen werd ik aan het werk gezet, ik moest gans de ingangskoer tussen de twee poorten opvegen en het gras van tussen de kasseistenen wegkrabben. Ook moest ik het voetpad afvegen voor de gevangenis buiten op straat, hetgeen een hele verandering is dan ganse dagen opgesloten te zijn in een kleine gevangeniscel. Dit was natuurlijk een werkje voor iemand die nog slechts enkele dagen straf had uit te zitten, daarom dierf ik natuurlijk niet wegvlugten. Wij werden nu niet meer bewaakt door Duitse soldaten maar wel door Belgische cipiers. Dat was feitelijk geen verbetering voor de politieke gevangenen, want deze mensen waren strenger en moesten hun dagelijks werk doen onder strenge controle van het personeel van de Duitse "Wehrmacht".

11 september 1941

Op de huwelijksdag van Koning Leopold III met Liliane Baels word ik vrijge-

laten om 18 uur stipt zegde men mij en geen minuut vroeger en men hield woord, hoor!

Na 6 weken afgezonderd te zijn geweest van de buitenwereld is het een hele omwenteling in het menselijk gemoed. Als ik de poort der gevangenis achter mij hoorde dichtslaan, loosde ik een zucht van verlichting. Mijn moeder het mens stond mij natuurlijk op te wachten buiten de gevangenis op straat en was dus blij dat ik nu terug thuis was. Weer vrij! Maar voor hoelang nog, want de oorlog was nog niet gedaan. Wij hadden waarschijnlijk het geluk dat Duitsland nog aan de winnende hand was, had het moeten gebeurd zijn na het verlies in Stalingrad, hadden wij mogelijks ook naar een concentratiekamp gevoerd zijn geweest gelijk zovele politieke gevangenen. Vanaf die datum zijn dus mijn vader en zijn vriend Jozef Tondeleir alleen moeten achterblijven in de gevangenis.

18 september 1941

Dus na een week nadat ik vrijgekomen was, mocht ik mijn vader de 1e maal bezoeken. Hij was aan de beterhand, daar hij weerom een zweer had gekregen die daar is opengebarsten, hij was juist voor de oorlog 2 maal geopereerd van een fistel. Jozef Tondeleir zag zeer bleek hetgeen eigenaardig aandoet daar ik deze altijd heb gezien met een gezonde en blozende kleur, hij was een natuurmens door altijd te varen en zelfs op zee. Dat was natuurlijk het gevolg van nu ganse dagen opgesloten te zijn.

21 oktober 1941

Vader werd vrijgelaten na 82 dagen gevangenis.

22 oktober 1941

Vader heeft zich gaan aanbieden op zijn werk in de "Lokomotief stelplaats" N.M.B.S. te Merelbeke, om het werk terug te mogen hernemen, maar zijn aanvraag werd kort en bondig van de hand gewezen.

18 november 1941

Jozef Tondeleir werd vrijgelaten na 110 dagen gevangenis, hij heeft het langst van ons drieën in de gevangenis gezeten. Men had bij hem thuis een jachtgeweer gevonden zonder munitie.

Hiermede ga ik nu maar mijn oorlogsdagboekje van mijn gevangenisperiode afsluiten. Zoals ge ziet is het voor ons nog goed afgelopen, we hebben verder de oorlog nog goed overleefd. Ik en mijn vader zijn terug kunnen gaan werken tot het einde van de oorlog in de Firma "Carels-SEM" op de Dok te Gent en Jozef is terug gaan varen. Hij heeft de overzet gedaan aan de St Lievensbrug die in 1940 was opgeblazen. Door het lezen van het boek "In de schaduw van

de galg" van Victor Baeyens, welke hij heeft geschreven voor het nageslacht als aanklacht tegen het "Nazisme". Ook om de jeugd te laten weten wat we toen hebben meegemaakt. Daarom is mijn dagboekje nu met 52 jaar vertraging verder en beter uitgewerkt maar het spreekwoord zegt: "Beter laat dan nooit". En over 6 weken gevangenis is er ook zoveel niet te schrijven en te zeggen dan over 46 maand concentratiekamp.

N.B.

Iets wat ik nog kan zeggen is: "Ik heb over enkele maanden een tv-reportage gezien over de Gentse Gevangenis - heden - en ik stelde vast dat de gevangenen nu in een salonhotel gelogeed zijn in vergelijking met meer dan 50 jaar geleden. Ze hebben nu TV en radio - een proper toilet inplaats van een waterpot. Ze zijn veel onbeleefder tegen de cipiers. In de oorlog moesten wij zeer braaf zijn of we werden streng gestraft, maar ja de tijden zijn veranderd en verbeterd!"

St. Amandsberg 19 april 1993
Victor ANTHEUNIS

N.B.: Vader Antheunis Firmin is overleden: 19/1/1967 (69 jaar). Vriend Jozef Tondeleir is overleden 20/12/1981 (80 jaar).

IK ZOU DAAR EEN BOEK KUNNEN OVER SCHRIJVEN **De charmes van de dagelijksheid (vervolg)**

zaterdag 11 juli 1953

Ik wist niet dat één firma, de reclamefirma "Express" in Twaalf Kameren, het alleenrecht bezit van reclame op gevels, muren en afsluitingen van de stad of waarvan de stad mede-eigenaar is.

De prijs van de huidige concessie bedraagt 35.000 fr. per jaar en ze wordt de firma nogmaals verleend voor 3-6-9 jaar, maar de prijs wordt opgevoerd tot 50,000 fr., hetzij 3 1/2 maal de vooroorlogse prijs.

Als we een affiche voorbijlopen, weten we nu wat die firma daar aan de stad moet voor betalen om ze op die plaats te mogen ophangen... en dat wij, zonder te betalen, niet zo maar iets op die muren mogen plakken.

woensdag 15 juli 1953

Nu ook haar oudste dochter Jacqueline getrouwd is, heeft Madeleine van hiernaast er helemaal genoeg van nog langer bij Bakvis te blijven. Bovendien is haar café een nog honderd keer slechtere zaak dan ons café. Samen met haar jongste dochter Rosette en haar zoon Roger gaat ze in de Vrouwebroersstraat in het Patershol bij haar broer wonen. Ze wordt bijna buurvrouw van Jadwiga. Het zijn inderdaad niet de rijkste mensen of de gelukkigste gezinnen die daar bij elkaar hokken

Pol dood... Madeleine en haar kinderen weg... en straks verhuizen ook Ivan en Annie... binnenkort woont hier in de Sint-Lievenspoortstraat niemand meer die we kennen. We zien het zeker niet gebeuren dat De Puppe en Bakvis een nieuw stel zullen vormen, al zitten ze daar nu wel samen maar ieder in zijn eentje te koekeloeren... een zathoofd en een zatgat, maar zelfs samengevoegd tot één geheel weten ze van God noch zijn gebod.

"Het moet daar proper zijn," zegt moeder.

Ik vind het vooral zielig hoe die twee verstokte dronkaards onder hetzelfde dak in een zo goed als leegstaand huis moeten wonen. Geen van de twee heeft een vuurtje om eten klaar te maken en hoe moeten ze zich deze winter verwarmen?

zaterdag 8 augustus 1953

Sinds 28 juli 1953 is er een wet die de toetreding van vrouwen tot het politiekorps toelaat. Ook te Gent wordt er door vrouwelijke gemeenteraadsliden op aangedrongen om vrouwen in dienst te nemen... Om wat te doen? Om vondelingen borstvoeding te geven of vrouwelijke dieven te fouilleren bijvoorbeeld... je kunt vrouwelijke misdadigers toch niet aan den lijve laten onderzoeken door mannen. Maar de burgemeester, die het hoofd is van de politie, antwoordt dat er zich in onze stad nog geen omstandigheden hebben voorgedaan, die hem zouden noodzaken een dergelijke beslissing te nemen... en dus komen er geen vrouwelijke agenten. Geef toe : "Madam de agent dat kan toch niet"...

dinsdag 18 augustus 1953

Hoe verloopt zo'n vakantiedag bij Meetje?

's Morgens word ik niet gewekt, maar ik ben geen langslaper en op een redelijk uur zit ik aan de keukentafel. Meetje snijdt en smeert altijd de boterhammen voor iedereen. Wat ik heel lekker vind: het witte soms gelige vel op de gekookte melk. Hoe dikker hoe liever. (Ik weet dat er zeer velen zijn die dat niet lusten. Ze hebben ongelijk.) Nog even de krant (Het Volk) inkijken en dan naar buiten.

Voor ik verdwijn, word ik al eens naar het dorp gestuurd om een boodschap te doen en stevast moet ik dan ook een pakje pruimtabak voor Peet meebrengen.

Aan de overkant van de straat, op de boerderij van Achilles, eens gaan kijken wat ze aan het doen zijn. Als ik zie dat ik alleen maar in de weg loop, ben ik weer weg. Als Julien of Etienne met iets bezig zijn en ik kan een handje toesteken, blijf ik. Ik heb ooit een keer geprobeerd een koe te melken... daar vruchteloos aan die spenen zitten trekken... maar er kwam geen melk uit... het ging niet. Soms ga ik mee of rijd ik ze achterna naar het land in de Grote Moerstraat. Meehelpen als de oogst wordt binnengehaald of aardappelen rooien is veruit het plezierigst. In het ene geval wordt er een paar keer met de grote wagen heen en weer gereden, wordt er op de boerderij gedorst en moet het stro in de schuur gestapeld worden... in het andere geval zitten we een hele dag op onze knieën aardappelen uit de grond te wroeten en wordt er naar de avond toe met het loof een vuur gemaakt waarin kleine aardappelen worden gegooid. De stilte van het dorp in de avond. De zon die steeds lager zakt en de hemel rood kleurt. Een smeulend vuur midden op het land. Wij daar rondom. Ik denk dat de mensen 100 en 200 jaar geleden precies hetzelfde deden en in deze landelijke stilte, die door niets of niemand wordt gestoord, kan ik het me trouwens levendig inbeelden hoe ze hier stonden. De aardappelen smaken lekker.

Tegen de middag terug bij Meetje. Als ik vroeg ben, vraagt ze me soms aardappelen te schillen.

Niet zoals thuis vijf, zes aardappelen, maar een halve emmer. Gelukkig hoef ik dat niet alle dagen te doen

Twaalf uur. Etenstijd. Meestal zijn we met vijf of zes, soms met meer. Iedereen heeft zijn vaste plaats aan de grote rechthoekige tafel. Meetje en Peet zitten tegenover elkaar aan de korte zijden. Ik zit altijd links van Meetje. Pap of soep. Bij de aardappelen wordt er vaak vis gegeten: gebakken pladijs of een ander soort vis. Koel tafelbier uit de kelder.

Siësta voor de mannen. Peet gaat even in zijn zetel naast de stoof zitten... de jongens gaan naar de boomgaard van Achilles om daar samen onder een boom in het gras te liggen. Soms beginnen we na een tijdje te voetballen.

Iedereen weer aan het werk: Op de boerderij... in het haringkot... in de garage bij Valère, die liever aan een auto staat te prutsen dan met vis bezig te zijn. Als ik helemaal nergens zin in heb, bouw ik in de aarde een piste, haal mijn knickers boven en speel in mijn eentje Ronde van Frankrijk. Heel ernstig. De uitslag van iedere rit wordt in een schrift genoteerd, evenals het algemeen klassement en het klassement per ploeg.

Vier uur. Koffietijd. Meetje heeft een berg boterhammen gesneden, besmeerd en belegd. Hier wordt niet gevraagd je handen te wassen als je aan tafel komt. De grote koffiekkan staat op de stoof. Eten en weer weg.

Iedereen terug aan het werk tot aan het avondmaal. Meestal pap. Soms gebakken aardappelen en vis.

Onvergetelijk gezellig zijn de avonden. Het werk is stilgevallen, de scheme-

ring waart rond, er heerst rust over het dorp. Hier, in dit gedeelte van de straat, waar slechts drie huizen staan, komen al de bewoners samen op straat om een praatje te slaan. Meestal staat het hele gezelschap, toch zo'n man of 12 ... 15, tegen het hek van het boerenhof... sommigen zitten in het gras van de grachtkant. Verkeer is er nauwelijks en als er al eens een fietser passeert is dat iemand van het dorp. "Goedenavond." "Goedenavond".

Op het dochtertje van boer Achilles na, zijn hier niets dan jongens. Soms wordt er wat gevoetbald, maar liever nog wordt er om het hardst gefietst, van het einde van de straat tot hier. Eén lange sprint. Gilbert en Sander zijn de snelsten. Op een dag hebben we op het onderstel van een oude kinderwagen een fruitbak gemonteerd om er een karretje van te maken. De hond, een bouvier, een dochter van onze Diane, die ook Diane heet, wordt losgemaakt en voor het karretje gespannen. Ik ben natuurlijk de klos, ik moet in het karretje gaan zitten. De boerderij heeft een lange rechte glooiing naar de straat toe... de straat zelf is niet veel meer dan grind en putten... de hekkenstijlen van het hof van Meetje staan iets meer naar links. Opletten dus. De grote jongens zullen de hond opjagen. Ik moet sturen. Sturen! Hoe? Wat te verwachten was, is gebeurd. Op de glooiing van de boerderij ging het uitstekend en aan het hek hadden we reeds behoorlijk wat vaart... maar op straat moet de hond een beetje naar links zwenken... het karretje is gekanteld en over het grind schurend werd ik tegen de hekkenstijl geslingerd. Kapotte handen en knieën... tranen van pijn en koleire omdat ik weer eens het slachtoffer ben geweest van de ruwe en boosaardige spelletjes van de groten. En iedereen mij nog staan uitlachen op de koop toe.

Gelukkig is Meetje er om die grote loebassen de passende verwijten te maken... ik had wel mijn nek kunnen breken... en ze neemt me mee naar binnen om mijn handen en knieën af te wassen en er een beetje jodiumtinctuur op te smeren. Ze vraagt of ik een kop warme melk en naar bed wil, maar dat wil ik natuurlijk niet... het gezelschap, zelfs van mijn plaaggeesten is me liever.

Als het echt donker begint te worden, gaat iedereen naar binnen. Zelfs in de zomer als ze niet brandt, zit iedereen toch nog wat in een kring rond de stoof. Er wordt over het werk gebabbeld, in de krant gekeken of een appel gegeten... iedereen nog eens naar buiten om achter het kolenhok tegen een boom te plassen... en dan is het tijd om naar bed te gaan. Meetje gaat altijd als laatste naar boven, na de deuren te hebben gesloten.

woensdag 19 augustus 1953

Late namiddag.

De zeug van boer Achilles staat op het punt jongen te krijgen en ik mag straks, samen met Etienne, in de stal blijven om toe te kijken en een handje toe te steken als dat nodig mocht zijn. De zeug ligt in haar hok in een grote houten kooi.

Van zodra het eerste biggetje naar buiten komt, stijgt de opwinding. Het beestje moet gekeurd en met hooi schoongemaakt worden... en wordt dan voor een van de tepels van de zeug neergezet.

Weldra zijn het er drie, vijf, zeven... en naarmate het aantal stijgt, heb ik letterlijk mijn handen vol. Zeven varkentjes in de buurt van een tepel houden... ervoor zorgen dat ze allemaal aan hun trekken komen... als de zeug er genoeg van heeft en eens op haar andere zij wil gaan liggen, heel haar nest uit de buurt houden zodat er niet eentje onder haar zwaar lijf wordt verpletterd. Daar achteraan vind ik dat een nogal bloederige en vieze bedoening... maar dat is mijn werk niet. Ik moet me alleen maar met de biggetjes en de tepels bezighouden.

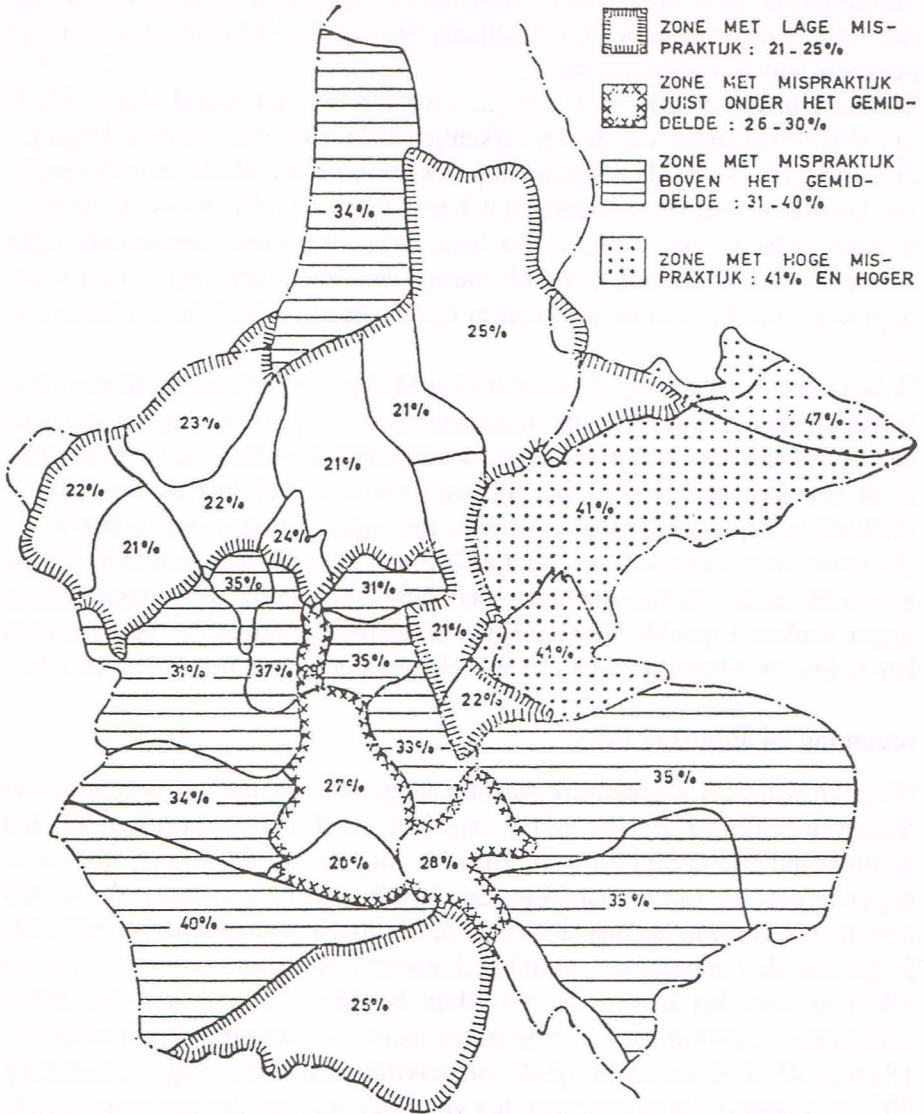
Ik ben maar eventjes weg geweest om bij Meetje aan tafel een bord pap op te lepelen... maar ik was zo intens en opgewonden bezig met die biggen, dat ik na de laatste lepel ben recht gesprongen en terug naar de varkensstal ben gerend... en ik ben daar gebleven tot het tijd werd om naar bed te gaan. Het zijn er uiteindelijk negen geworden... of liever, tien, maar eentje is doodgeboren.

"Je stinkt naar varkens," zei Meetje. Mij aan de gootsteen een klein beetje gewassen en dan met tegenzin naar bed. Nog lang aan die pasgeboren biggen liggen denken. Eigenlijk hoor ik nu niet in bed te liggen maar een hele nacht bij hen te blijven. Hopelijk komt er vannacht geen onder het moederlijf terecht.

maandag 24 augustus 1953

Gisteren is de E.H. Dobbelaere plechtig aangesteld als nieuwe pastoor van de Sint-Annaparochie. Net als zijn voorganger was hij voordien leraar aan het Klein Seminarie te Sint-Niklaas. Hij is de jongste pastoor van de stad en de negende pastoor van de parochie. Er zijn 22 parochies in Gent. De dichtst bevolkte is Sint-Jan Baptist (15.080) - de kleinste is Sint-Niklaas (1.631); als je dat ook als een parochie zou beschouwen is het Klein Begijnhof met z'n 300 bewoners het kleinst. In het Klein Begijnhof zijn er wel het meest kerkgangers : 270 of 90 % ; in de andere parochies schommelt dat tussen de 15 en de 45 %. Gemiddeld ligt de mispraktijk in de Gentse agglomeratie op 30,2 %. Eigenaardig genoeg zijn het vooral de mensen die een hoge sociale functie bekleden die het meest naar de mis gaan, 44,9 % ; het minst gaan de arbeiders, amper 10,2

Zijn voorganger, E.H. Van Goethem (1899-1953), die op 25 juni overleed, was in 1944 aangesteld als pastoor van de Sint-Annaparochie. In april was hij nog een en al actie bij de viering van het honderdjarig bestaan van zijn kerk. De eerste pastoor van Sint-Annakerk was Victor Hulin. Hij is pastoor geweest van 1849 tot 1878... en nochtans is de eerste steen van de kerk pas in 1853 gelegd... door koning Leopold I, die daarbij gebruik maakte van een zilveren truweeltje. Binnen precies een maand zullen de twee grootste klokken van de kerk, die tien

jaar geleden door de bezetter werden weggenomen, door twee nieuwe klokken worden vervangen. De klokken zijn resp. toegewijd aan Sint-Anna (870 kg) en Sint-Catharina (450 kg). Dat zijn wel degelijk de gewichten van de klokken en niet van de heilige vrouwen. Peters zijn de heren De Brabander, voorzitter van de kerkfabriek, en Clément Morraye, deken van de Koninklijke Dekenij Lange Violettestraat en voorzitter van de Internationale Jaarbeurs van Vlaanderen.

zondag 13 september 1953

Na de Gentse feesten heeft een alleenstaande vrouw (groot, struis, blond geverfd haar, een nogal grof gezicht, alsof het niet uit klei is gevormd maar met een beitel is gekapt) het café van Bakvis overgenomen. Eigenlijk is Bakvis nu onderhuurder geworden, want hij heeft enkel nog een kamertje op zolder. De eerste weken heeft hij alles gedaan om de vrouw behulpzaam te zijn en bij haar op een goed blaadje te staan. Sommigen dachten al... maar ik heb moeder horen zeggen dat daar niets van aan is, die vrouw kan met een man als Bakvis niets aanvangen, ze heeft het haar zelf gezegd.

Samen met moeder ben ik er al een paar keer binnen geweest, want het is niet meer zozeer een café dan wel een frituur. Het is ook al gebeurd dat door een klant van ons café werd gevraagd of ik hiernaast een portie frieten met stoofvlees wou halen.

Datgene waar iedereen zat op te wachten is gisteravond gebeurd.

Bakvis is stomdronken thuisgekomen en i.p.v. naar zijn zolderkamer te gaan, wou hij in de slaapkamer van de vrouw (zijn vroegere slaapkamer) naar binnen. Dat is hem ook gelukt, want er is daar geen enkele deur die kan gesloten worden... maar de vrouw is dadelijk uit bed gewipt, heeft hem naar buiten geduwd en met zijn klieken en zijn klakken van de trap gedonderd.

Ze is groter en sterker dan hij en zeker als hij dronken is, hoeft hij tegen haar niets te beginnen. Daarom is ze er ook tamelijk gerust in. Hij mag daar blijven wonen... als hij tenminste 's nachts in zijn kamer blijft en zijn manieren houdt. Bakvis mankt een beetje en klaagt over kneuzingen over heel zijn lijf.. hier en daar heeft hij ook al verteld dat hij in zijn zatte barmhartigheid van de trap is gevallen... maar er is niemand die hem gelooft of die medelijden met hem heeft, Hij heeft gekregen waar hij om gevraagd heeft. Had Madeleine hem op dezelfde hardhandige manier aangepakt dan was hij misschien een totaal ander mens geworden.

vrijdag 18 september 1953

De bekende Gentse accordeonist Gust Schelstraete heeft in café "Accordeon" op de Brugse Poort het wereldrecord op zijn naam gebracht door 72 uren ononderbroken te spelen.

De hele buurt leefde zo intens met de recordpoging mee dat huizen en straten met bloemen en guirlandes werden versierd en de massa enthousiaste supporters en nieuwsgierigen voor verkeersopstoppingen zorgden.

De schepenen Cnudde en Luyckx waren aanwezig toen Gust Schelstraete gisteravond tot slot de Brabançonne speelde en een oorverdovend applaus en gejuich vanuit het café over heel de omgeving uitdijde.

Het weten waard: een accordeon weegt 12,600 kg.

Maurice, de oudste broer van moeder speelde accordeon; nonkel Albert en

Julien doen dat ook. Helaas, ook wat muzikaal talent betreft ben ik uit de boot gevallen. Als ik daar eens goed over nadenk en een bilan tracht op te maken, moet ik tot mijn ontgoocheling vaststellen dat er verdomd weinig kwaliteiten in mijn mandje werden gelegd... ik zou er zelfs niet één kunnen opnoemen. Gedoemd om de rest van mijn leven met een lege mand op trot te zijn.

zondag 25 oktober 1953

Ik ben vanmiddag naar de cinema geweest... en ik was opgelucht en blij dat ik enkele uren elders was want de toestand in huis is bijzonder gespannen.

Als ik terugkom is het al bijna donker. Ik loop dan liever langs de huizen op de Frère-Orbanlaan dan door het park.

Moeder staat achter de toog. Marcel en De Puppe en nog een man zitten rond de kachel. Ik voel dadelijk dat de stemming nog niet is veranderd en ik ga dadelijk naar de keuken om een boterham te eten. Ik moet ook nog mijn lessen geschiedenis, natuurwetenschappen en Latijn herhalen... en een slechte overhoring voor wiskunde laten ondertekenen. Ik wou dat het vakantie was, dat ik bij Meetje in Belzele woonde en dat het atheneum ondertussen volledig is afgebrand.

Als ik na een tijdje terug in het café kom, is de man verdwenen en moeder is ook bij de kachel komen zitten. Luid en giftig zit ze Marcel uit te schelden. Als hij vraagt wanneer er gegeten wordt, antwoordt ze dat hij naar de kloten kan lopen... dat hij zijn eten kan gaan zoeken in de cafés en bij de wijven waar hij zijn nachten doorbrengt. Hij zegt alleen maar "jaja..." maar zijn kop ziet rood en hij zit een vlaag van woede te onderdrukken.

Als moeder naar de keuken gaat om voor zichzelf een boterham te smeren, gaat hij haar achterna... en plotseling is er geroep en geschreeuw in de keuken. Ze zijn aan het vechten! We horen dat de tafel en stoelen omver worden gegooid, huisraad vliegt tegen de grond... moeder schreeuwt en tiert ... De Puppe springt van haar stoel en begint te gillen, maar de keuken durft ze niet binnen te gaan ... ik zit te rillen op mijn stoel, klamp me met mijn handen vast aan het zitvlak, maar verroer geen vin.

Ondertussen is Fons van de tweede verdieping naar beneden gestormd... en hij slaagt erin Marcel van moeder los te rukken en hem uit de keuken naar het café te loodsen. Hij ziet van woede en zijn hemd is besmeurd met bloed.

De ravage in de keuken is groot - moeder ligt schreiend op de grond, haar gezicht helemaal onder het bloed en haar kleren gescheurd... ze jammert dat ik bij haar moet komen, dat die brutale smeerlap moet doodvallen, dat ik naar de politie en het hospitaal moet telefoneren. Ik sta als verlamd toe te kijken... ik weet niet wat ik moet doen.

Heen en weer geloop tussen het kapotte huisraad... Clémentine is naar beneden gekomen en probeert moeder overeind te helpen, maar ze wil niet rechtstaan,

ze wil hier liever op de grond en in haar eigen bloed liggen creperen... Fons zoekt in de telefoongids het nummer om een ziekenwagen te laten komen... De Puppe is het huis uitgelopen om hulp te halen...

Marcel staat in het café na te sissen en hij heeft zich een glas bier uitgeschonken om te bedaren... er zijn mensen het café binnengekomen die zich voor de keukendeur staan te verdringen om moeder en de aangerichte schade aan te gapen.

Even later zijn daar nagenoeg gelijktijdig de politieagenten en de ziekenwagens. Moeder die nog steeds ligt te jammeren, te kreunen en te bloeden maar niet wil rechtstaan, wordt op een draagberrie gelegd en naar buiten gedragen. Buiten staan nog meer mensen toe te kijken. Ze zegt dat ik met haar moet meegaan... maar dat mag niet. Ze vraagt de agenten Marcel even hard te slaan als hij haar heeft geslagen en hem levenslang in de gevangenis op te sluiten. De agenten zijn Marcel aan het ondervragen... en hij moet met hen meerijden naar het politiebureau om het proces-verbaal op te stellen.

De Puppe zet in de keuken een stoel recht. Fons zegt dat ik met Clémentine naar boven moet gaan... hij zal de mensen naar buiten werken, het café sluiten en zo dadelijk ook naar boven komen.

Vermits we nu nog van niks weten, maar moeder hoogstwaarschijnlijk een paar dagen in het hospitaal zal moeten blijven, wordt er beslist dat ik naar school zal gaan zoals gewoonlijk, maar dat ik hier 's morgens en 's middags en 's avonds kan komen eten. En nu is het tijd om naar bed te gaan. Even had ik gehoopt dat ik hier bij Christian zou mogen blijven slapen, maar dat gaat niet door. Ik moet naar mijn bed in mijn kamer. Clémentine zal me morgenochtend komen wakker maken.

Het is stil in huis. Moeder in het ziekenhuis. Marcel bij de politie. Ik hier alleen in mijn bed. Mijn lessen niet geleerd en mijn overhoring niet getekend. Godverdomme, godverdomme... als ik bij Meetje of vader zou wonen, zou ik misschien een normaal leven leiden en zou ik dat allemaal niet moeten meemaken... vermits ik toch nergens goed voor ben en die dagelijkse hel onleefbaar is, kan ik net zo goed dood zijn. Wat loop ik hier eigenlijk te doen... mijn handen staan verkeerd aan mijn lijf, in mijn hoofd zit niets dan zaagmeel en ik moet hier in pais en vree zien te leven tussen mensen die elkaar de kop inslaan... is dat het leven waard? Als ik morgenochtend niet meer wakker word, zou me zeer veel onaangenaams bespaard blijven... en ik prevel een Onze Vader en vraag van dit aardse leven verlost te worden.

dinsdag 10 november 1953

De stad gonst van de geruchten over een dubbele moord. Gisteren al deed de mare de ronde dat in de Jan Breydelstraat een echtpaar werd vermoord en dat de zoon voortvluchtig is en vandaag staat het met grote letters en foto's in de

krant dat het echtpaar Spruyt met een ijzeren staaf en messteken werd omgebracht en dat de 19-jarige zoon, samen met zijn 9-jarig zusje, spoorloos is verdwenen.

donderdag 12 november 1953

Oswald Spruyt, de 19-jarige zoon en dader van de oudermoord in de Jan Breydelstraat, is op zijn vlucht naar Frankrijk met een Gentse taxi aan de grens aangehouden. Hij heeft volledige bekentenissen afgelegd.

Zondagmorgen heeft hij totaal onverwacht eerst zijn vader en, bij haar terugkomst van de mis, ook zijn moeder omgebracht. Over de drijfveer van de misdaad tast men nog volledig in het duister.

Omdat hij de nacht na de moord bij dienststers in de Bennesteeg heeft doorgebracht en er grote sier heeft gemaakt, spreekt de krant met afschuw over de moderne jongelui, wier enige betrachting het is op allerhande manieren aan geld te geraken om de seigneur uit te hangen en zich te vermaken. Ze blijken niet geschapen om op een deftige manier hun brood te verdienen en ze hebben een broertje dood aan werken.

Op school - Enkele jaren geleden zat Oswald Spruyt hier ook op het atheneum en verscheidene leraars hebben nog herinneringen aan die jongen - thuis, overal geeft iedereen commentaar op de afschuwelijke oudermoord... en moeder laat niet na naar Ivan te verwijzen, die ook liever lui dan moe is en volgens haar, net zoals Oswald Spruyt, tot alles in staat is om aan geld te geraken... om het daarna te verbrassen. Ja, dat Ivan voortdurend in geldnood zit, dat is waar, maar ik kan niet geloven dat hij iemand zou vermoorden, en zeker zijn moeder niet, om haar te bestelen. Ze geeft hem wat ze met haar handen of haar lijf heeft verdiend... en verder besteelt hij haar met haar medeweten.

dinsdag 1 december 1953

We zijn verhuisd! Met zijn tweeën! Het bed en de kleerkast van moeder steken terug in elkaar, maar veel staat nog overhoop of is nog niet uitgepakt. Omdat moeder geen klanten wil kwijtraken, werd het café geen ogenblik gesloten. Gelukkig was Angèle bereid een handje toe te steken, anders zou het niet mogelijk zijn geweest. Toen ik vanmiddag thuiskwam -raar maar waar : deze woning op de Kasteellaan heet nu thuis!- stonden er verscheidene mannen van de spoorwegen aan de toog en er werd stevig gedronken en het ging er tamelijk luidruchtig aan toe. Moeder is slechts heel even in de donkere kelderkeuken geweest... en voor de rest moesten Ivan en ik ons plan trekken. Zelf brood en beleg halen en boterhammen smeren op een hoek van de tafel.

Vanavond ongeveer hetzelfde scenario. Nog meer mannen van de spoorwegen rond de toog... waarschijnlijk mannen die naar de nieuwe cafébazin komen kijken. Voor één keer zal er vandaag zelfs geen gekookt eten op tafel komen,

want moeder heeft echt geen tijd. Er is al zoveel getrakteerd dat ze zelf ook al een beetje dronken is. Wat een verschil met de Sint-Lievenspoortstraat. Daar werd op een hele maand niet zoveel gedronken als hier op één dag.

Eén zaak is spijtig. De onderhuurders van de tweede verdieping, vriendelijke mensen die ik al jaren kende, zijn vorige maand weggegaan. Ze wisten niet wie hier na Angèle zou komen wonen en ze hebben het zekere boven het onzekere verkozen en zijn verhuisd. Dat betekent dat boven alle kamers leeg staan ... en dat betekent vooral dat moeder de huur van het huis helemaal alleen moet betalen. Ivan heeft wel al een brief "Kamers te huur" voor het raam gehangen, maar daar is vandaag nog niemand op afgekomen. Morgen misschien.

Om de kamers vrij te houden, staat de slaapkamer van moeder in de voorste kelder. Ik heb helemaal geen slaapkamer meer, alleen een matras. Ivan en ik hebben die in het kleinste kamertje op de tweede verdieping op de grond gelegd. Moeder heeft gezegd dat ze een bed en een kleerkast zal kopen en dat ik de achterkamer op de eerste verdieping krijg... dat was ook de kamer van Willy... maar dat is puur geldverlies en helemaal niet nodig. Alles kan en moet verhuurd worden. Dat kleine kamertje op de tweede verdieping is voor mij ruimschoots voldoende.

woensdag 16 december 1953

Het café draait goed en vooral aan de mannen van de spoorweg heeft moeder overdag goede klanten. Het gebeurt niet zelden dat ik 's middags of 's avonds thuiskom en dat het druk en rumoerig is rond de toog. Helemaal iets anders dan in de Sint-Lievenspoortstraat. Zie je wel dat een café met een vrouw zonder man beter draait dan wanneer hier ook een ijzervreter rondloopt.

Toen ze vanavond met Angèle zat te praten, heb ik begrepen dat Marcel hier al verscheidene keren is geweest en dat hij vanmiddag opnieuw is langs gekomen. Ik was onmiddellijk op mijn hoede en ik vond het nog meer beangstigend toen ik haar hoorde zeggen dat Marcel haar toegefluisterd heeft dat hij haar nog steeds gaarne ziet, dat hij bovendien jaloers is op al die mannen die rond haar draaien en dat hij haar schoon heeft gevraagd, inclusief de belofte zich beter te gedragen, opnieuw samen te leven. Ze zegt dat ze daar allemaal niet veel van gelooft, dat hij haar dat in het verleden al zo dikwijls heeft wijsgemaakt, dat je een oude aap geen muilen moet leren trekken. Maar goed ook. Ik hoop dat ze niet zo stom is hem hier binnen te laten... als ze het doet, is het hier op een, twee, drie naar de vaantjes met het café. Ze zal dat toch niet doen, zeker! Als ze het waagt, spreek ik niet meer tegen haar... en tegen Marcel doe ik zeker en vast mijn mond niet open.

vrijdag 18 december 1953

Het is al bijna middernacht als Ivan naar boven komt en mij wakker maakt.

"Marcel heeft de hele avond aan de toeg gestaan... en nu blijft hij hier slapen. Ze zijn daarnet samen naar bed gegaan."

Alsof mijn wereld in elkaar stort. Had ik het niet gevreesd dat dit zou gebeuren! Eerst slaat hij haar half dood ... dan beweert ze wel duizend keer bij hoog en bij laag dat het gedaan is, dat hij kan verrekken ... en nu wonen we hier amper een tiental dagen en ze laat zich opnieuw ompraten en neemt hem terug. De stomme, stomme geit! Ik vervloek en verwens haar. Hoe kan ze nu zoiets doen! Ze heeft toch zelf gezegd dat de schone beloften van Marcel niet langer dan acht dagen duren. Haar leven en het mijne moedwillig naar de kloten maken met die vent in huis die zich tegenover haar als een wildeman gedraagt. Misschien geeft hij haar morgen of overmorgen opnieuw een pak slaag en loopt ze daar weer met twee blauwe ogen en gekneusde ribben rond. Ze verdient niet beter! Ik kan wel schreien en schreeuwen tegelijk... maar Ivan zegt dat ik stil moet zijn. Neen, ik wil het in hun gezicht zeggen dat het mij niet aanstaat. Nu onmiddellijk.

Ivan vindt dat een goede gedachte.

Ik trek mijn kousen aan en zonder het licht aan te steken of enig gerucht te maken gaan we trede voor trede naar beneden. Eerste verdieping. Gelijkvloers. Nu nog de trap naar de kelder. Ivan zal hier op mij wachten.

Als ik in de kelderkeuken kom, moet ik me niet meer inhouden. Ik steek het licht aan, trek de deur van de voorkelder open... nagenoeg gelijktijdig veren ze allebei recht... ik kan alleen maar kwaad "Hewel! " over mijn lippen krijgen, draai me om en ren terug naar boven.

Achter mij hoor ik moeder verschillende keren mijn naam roepen en me achterna zitten. Terug boven trekken we de deur van het kamertje dicht en duiken onder de dekens. De deur gaat open... daar staan moeder en achter haar Marcel in zijn hemd en zijn lange onderbroek.

"Wel... wat heeft dat te betekenen! "

"Scheelt er iets, jongen," hoor ik Marcel zacht zeggen.

Moeder slaat de dekens weg, geeft me wat slagen op mijn kop, schudt me door elkaar en roept dat ik geen manieren heb, een stouterik ben, wat ik me wel voorstel... Maar dat kan me allemaal niet schelen, ik ween van woede, spanning en ellende... ik ruk me los en druk mijn gezicht in het hoofdkussen.

"Ik zal u morgen eens goed de les lezen" zegt moeder en ze slaat de dekens weer over me heen en dooft het licht..

Ik hoor ze de trappen afdalen... voor mijn part mogen ze samen naar beneden storten en hun nek breken..

"Als die vent hier komt wonen, ga ik morgen terug bij mijn moeder en kom ik hier niet meer terug," hoor ik Ivan zeggen.

Nu heel de wereld mij in de steek laat, kan ik beter dood zijn. Misschien spring ik hier morgen op de Schoolkaai wel in de vaart... en voor de examens steek ik geen klop meer uit... ik mag voor alle vakken nul hebben, het kan me niet schelen... ze hebben erom gevraagd, wel, ze krijgen het!

Daniël VAN RYSSEL
(t vervolgt)

HET STADSPLAN VAN GENT OPGEMAAKT OP INITIATIEF VAN EDOUARD ELEGEERT

Edouard Hubert Joseph Elegeert werd geboren te Sint-Amandsberg op 2 november 1881. Hij huwde op 28.10.1900 met Jeanne Clementine Henzard. Omstreeks 1900 behaalde hij het diploma van burgerlijk conducteur aan de Rijksuniversiteit te Gent. Hij werd aangeworven bij Bruggen en Wegen, voor het ontwerpen van wegeniswerken. Na de volledige vernederlandsing van de Gentse Rijksuniversiteit (1) werd hem in 1935 gevraagd om aan de R.U.G. de plaats in te nemen van de Heer Flachet, die met pensioen ging. Hij werkte er samen met Frans Van Der Heyden. Hij werd docent aan de Afdeling Topografie en gaf les aan "ingenieurs burgerlijk conducteur". Hij bleef in dienst, als emeritus, tot zijn 69ste jaar.

E. Elegeert was stedenbouwkundige van verschillende gemeenten, o.a. van de gemeenten Zevegem, Laarne, Heusden en Berchem-Oudenaarde.

Hij behaalde verscheidene titels. (2)

Hij is overleden te Gent op 19 november 1950.

Edouard Elegeert nam, in de oorlogsperiode 1942-1945, zelf het initiatief om een plan op te maken van de Stad Gent. Hij vond dat kadasterplannen noch een sluitend beeld gaven, noch de juiste begrenzing aanduiden voor de wegenis. Als docent aan de R.U.G. had hij de bedoeling enerzijds om burgerlijke conducteurs tijdens de oorlogsperiode tewerk te stellen, anderzijds om een topografisch correct plan op te maken dat als basis zou dienen voor een algemeen rioleringsplan.

Het Stadsbestuur van Gent gaf opdracht een studie te maken van het rioleringsstelsel van de stad.

Medewerkers bij het opmaken van het plan "Elegeert" waren o.a. de Heren Lesaffre (3) en Van de Sompel. De Heer Mennes, ingenieur, was enkel bij de aanvang van de werkzaamheden betrokken.

Door middel van een uitgebreid triangulatiernet werd gestreefd naar een topografisch exacte opmeting. Detailmetingen werden uitgevoerd met de ketting, loodlijnen werden bepaald met het spiegelkruis, hoekpunten werden vastgelegd door een stuk gasbuis tussen de kasseien te kloppen, waarop dan een baakstok kon worden bevestigd. Hoogtepeilen werden opgemeten en aangeduid op schetsen. Op de gevels van huizen werd een blijvend merkteken aangebracht; bijvoorbeeld op de woning van Georges Elegeert, Patiëntjestraat 151 te Gent. Op deze merktekens, die in de gevels verankerd zijn, past een "instrument" dat dan de baakstok kan dragen en vasthouden.

Er werden verschillende overzichtlijsten aangemaakt met het volgnummer van het gevelmerkteken, een beschrijving van de lokalisatie met vermelding van de straat plus huisnummer en/of een belangrijk gebouw waarop het merkteken bevestigd is en o.a. de peilhoogte. Eén lijst vertrekt van de volgnummers van de geregistreerde hoogtemerktekens, een andere somt de peilplaten in numerieke volgorde op; gaande van 5 tot 500. Op de 500 genoteerde hoogtepeilen werden 216 punten van een ronde bronzen peilplaat voorzien. Op een kaart en op overzichtvellen, \pm A3-formaat, zijn de respectieve nummers aangeduid. De overzichtlijsten evenals de kaart zijn heel handig bij het opzoeken van de merktekens te velde. De peilplaten bestaan uit een ronde bronzen plaat, diameter 70 mm, waarop in reliëf "Stad Gent" vermeld staat en waarop manueel het nummer van de peilplaat werd ingehamerd, zoals het referentienummer op lijsten en kaarten terug te vinden is. De peilplaten zijn stevig ingewerkt in metselwerk of de blauwe hardsteen van de plinten van in principe belangrijke gebouwen, op een hoogte van \pm 40 cm boven het voetpad. Midden het bronzen peilmerk zit een schroefkop waarop een vierkante sleutel 8 x 8 mm past. Door de bout te verwijderen komt de tegendraad van de peilplaat vrij. Daar kan dan een soort "baak" op worden bevestigd.

De originele plannen werden uitgetekend op schaal 1:500. Deze archiefstukken waren in het bezit van de Technische Dienst Stedenbouw; eertijds gehuisvest in de Sint-Margrietstraat. Het plan Elegeert geeft een uiterst nauwkeurig beeld van het openbaar domein behorende tot de Stad Gent vóór de fusie met uitzondering van de kanaalzone. Vergelijkbare cartografische documenten zijn er eigenlijk niet.

Het was de bedoeling van E. Elegeert om enkel het publiek domein in kaart te brengen. Kadasterplannen zijn in de eerste plaats een grafisch register van (belastbare) onroerende goederen. Ze zijn topografisch minder correct, vermelden noch gedetailleerde meetbasissen, noch hoogtepeilen.

Naast het *"Eigenings- en Geschiedkundig Plan van de Stad Gent en Uitbreidingsplan van Gent van de 12de eeuw tot heden, daterend uit 1913"* van Compyn en Soenen, met zijn uitgebreid netwerk van hoogtemerken, bestaat er dus een tweede netwerk van hoogtepeilen voor de stad Gent. Hiervan zijn er 216 in situ gemerkt, tenzij de bouwwerken waarop zij bevestigd werden

inmiddels werden gesloopt. Er zijn uiteraard ook nog de hoogtemerkttekens van het Nationaal Geografisch Instituut, waarvan de “nagels” op verschillende belangrijke bouwwerken terug te vinden zijn.

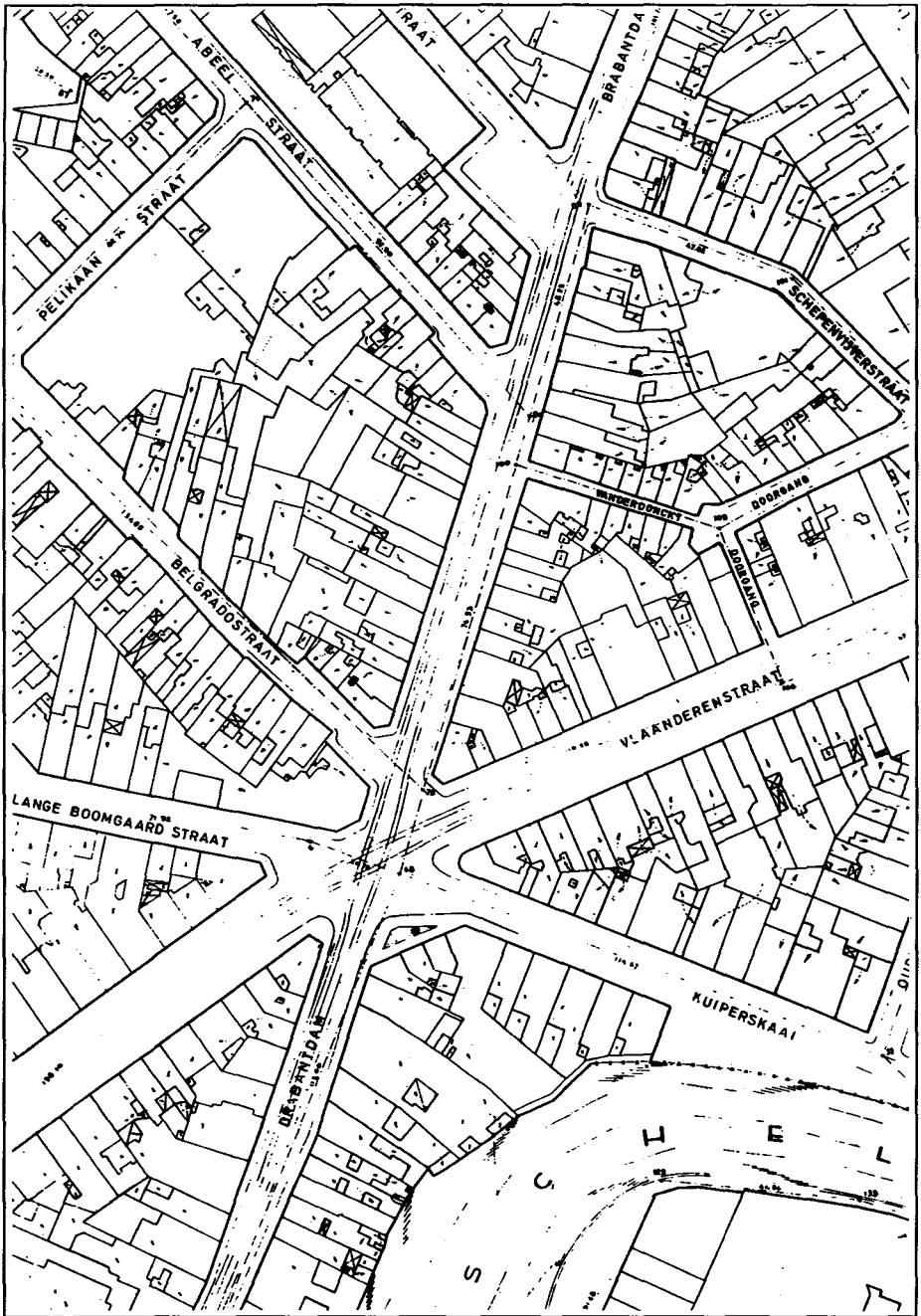
Het originele plan Elegeert werd getekend op stevig tekenpapier, formaat van de vellen: 141 x 95 cm. Het geheel omvat 125 kaartbladen in een raster genummerd van noord naar zuid: C tot P en van oost naar west: 7 tot 18. Deze bladen zijn onderaan gesigeneerd (H.V., Vic, ...) en de originele kaartbladen zijn niet opgedeeld in a & b, maar dragen wel de nummering van de overzichtstafel. De schaal bedraagt 1:500.

De hoekpunten van het triangulatienet hebben een nummer en zijn in het rood aangeduid. De volle lijnen van dit net staan eveneens in rode inkt en zijn voorzien van de lengtematen. Metingen om het alignement van de bebouwing in kaart te brengen werden aangeduid met streepjeslijn, in zwarte inkt, waarboven het maatsijfer is ingeschreven. Deze secundaire metingen sluiten aan op het triangulatienet. Taluds werden volgens de gebruikelijke tekencode aangeduid met zwarte inkt; water met blauw. Tramlijnen staan in het zwart. Op de originelen is de perceelsgewijze indeling volgens gegevens van het Kadaster niet getekend. Deze kaarten werden ook niet bijgewerkt. De bebouwing van het eiland Malem bijvoorbeeld komt er niet op voor.

De 125 kaartbladen, schaal 1:500, formaat 141 x 95 cm werden doorgetekend op kalk. Bij het overtekenen werden de originele kaartbladen opgesplitst in 2 deelkaarten, genummerd a en b. De kadastrale percelen werden bijgetekend en dan werd een reeks planafdrukken ingekleurd met ecoline. Deze plannen geven een nauwkeurig tijdsbeeld van het openbaar domein met spoor- en tramlijnen, van de waterlopen én van de bebouwing in de periode 1942-1945 en het daaropvolgend decennium. Meetbasissen werden eveneens in kaart gebracht. Bebouwing werd met ecoline lichtrood gekleurd en (donker-)blauw voor openbare gebouwen, waterlopen blauwgroen, parken en squares genuanceerd groen. Een overzichtstabel laat toe de genummerde kaartbladen ten opzichte van mekaar te situeren.

Op de Technische Dienst Stedebouw werden sommige kaartbladen (versie planafdruk) later bijgewerkt en aangevuld. Dit gebeurde vermoedelijk gedurende een tiental jaar, doch niet systematisch. De bebouwing van het voormalig eiland Malem, bijvoorbeeld, is ingetekend op de kaartbladen J17a, J17b en K17a. Het B.P.A. voor de urbanisatie ervan werd pas in 1949 opgemaakt.

Het plan “Elegeert” wordt na ruim vijftig jaar door de Technische Dienst Stedenbouw nog als werkdocument gebruikt omwille van zijn nauwkeurigheid, de grote schaal van de kaartbladen en de vele referentiepunten voor topografische opmetingen. Op de kaartbladen zijn er ook hoogtepeilen genoteerd.

De originele tekeningen op tekenpapier (groot formaat) en de geaquarelleerde planafdrukken van het plan Elegeert bevinden zich op de Technische Dienst van de Stad Gent in het Administratief Centrum aan het Woodrow Wilsonplein. Originele overzichtlijsten en overzichtplan bevinden zich o.a. in het archief Patrimonium van het Sint-Lucasinstituut te Gent (ref. 3.7/A3.012).

Inmiddels zijn drie versies van het Plan Elegeert in omloop. Naast de originele kaartbladen, is er één reeks ingekleurde planafdrukken. Van de doortekening op kalk, vertrekkend van het origineel, werden dochterkalken gemaakt.

Omstreeks 1947 is er een uitgebreide survey opgemaakt van en door de Stad Gent; met bijzondere aandacht voor het overstromingsgevaar in de binnenstad. Deze kaarten werden getekend op schaal 1:10.000. Voor de afbakening van de overstromingsgebieden kon dankbaar gebruik worden gemaakt van de hoogtepeilen opgemeten onder leiding van Edouard Elegeert.

De Heer Martin Convent meende zich te herinneren dat de plannen dienstig waren bij het opsporen, na de tweede wereldoorlog, van oorlogsschade aan gebouwen.

De politie van de Stad Gent gebruikt het plan Elegeert om verkeersongevallen te lokaliseren...

NOTEN

Het relaas over Edouard Elegeert en de systematische opmeting van stadseigendom te Gent werd mondeling megedeeld op 18 augustus 1987 door Architect Marcel Van de Genachte, destijds werkzaam op de Technische Dienst van de Stad Gent. Aanvullende gegevens komen van de Heren Martin Convent en Herman Rosseau van de Technische Dienst Stedebouw. Door Martine De Raedt werd (03.08.1988) bijkomende informatie ingewonnen bij Georges Elegeert, architect, stedenbouwkundige, m.s.o.g., zoon van vermelde kaartauteur.

- (1) 1930; eerste rector Aug. Vermeylen.
- (2) E. Elegeert behaalde de titels van:
Repetitor aan de Gentse Universiteit,
Conducteur Principaal van Bruggen & Wegen,
Gezwoeren Meetkundig Schatter van Onroerende Goederen,
Ere-Voorzitter Bond der Burgerlijke Conducteurs,
Ere-Voorzitter Bond der Burgerlijke Conducteurs Bruggen & Wegen.
- (3) Na de tweede wereldoorlog werd de Stedenbouwdienst van de Stad Gent opgericht met als directeur Dhr. Lesaffre; opgevolgd door Jean Van der Haeghen (ing.).
- (4) De primitieve kadasterplannen werden getekend op schaal 1:2.500 voor de periferie.
- (5) Gegevens werden geput uit de tekst op 24.08.1988 megedeeld door Herman Rosseau, architect en e.a. stedenbouwkundige, werkzaam bij de Technische Dienst Stedenbouw & Ruimtelijke Ordening van de Stad Gent.

André COENE
juni 1999

EEN JAQUARDIST HERINNERT ZICH DE "INDUS"

Enkele herinneringen aan de "Indus"

Er zijn verschillende reacties gekomen op dit artikeltje dat verscheen in ons Novemhernummer '99.

Wij verwachtten ons daar min of meer aan omdat wij onder onze leden verschillende "anciens van de Indus" tellen.

De heren Jaime Jurdan en Richard Verlinden hebben ons een artikeltje gestuurd met hun herinneringen aan een reeds lang vervlogen tijd. Wij zijn zeer blij dat zij zich de moeite getroost hebben dit op papier te zetten. Zonder dat zouden veel interessante details binnen enkele jaren definitief verloren zijn gegaan en nu ligt toch weer een klein stukje geschiedenis vast.

Wij laten hier deze beide artikels volgen.

Het interessant artikel "Enkele herinneringen aan de "Indus" van de heer Collumbien heeft mijn eigen herinneringen aan dezelfde school opgewekt. Wij waren er student gedurende dezelfde jaren.

Ik zelf als leerling, eerst in de afdeling Technisch Ingenieur Verfkunde en Appreteerkunde, en nadien afdeling Bedrijfsleider in Jacquard-Weefkunde. Verfkunde heb ik moeten laten voor diverse redenen na een jaar "Prep" en bijna 3 jaar studie. In 1937 was ik in bezit van mijn eiddiploma als bedrijfsleider Jacquard-weverij.

Komende uit het 3e jaar "greco-latine" aan het atheneum van Gent (Franse afdeling) had ik een dubbele verplichting om een ingangsexamen te ondergaan. Het was in 1931 dat ik, na een mislukt ingangsexamen voor de Hogere Zeevaartschool in Antwerpen... (gebuisd in geschiedenis) overging aan de Hogere Nijverheidsschool. Ik werd dus aangenomen in de "Prep" en kende er dezelfde gevoelens als de heer Collumbien.

Als statussymbool koos ik een "Flat" maar niet deze van de Flaminganten... helaas, had ik daardoor veel tegenslagen te verwerken.

Van huis naar school gaan en keren was voor mij geen gewone wandeling. Ik woonde toen aan de Visserij, heel dicht bij de Visserijbrug, een $\pm 2 \frac{1}{2}$ km van de Nijverheidsschool. Zo maakte ik een dagelijkse "wandeling" van ongeveer 10 km. Alleen bij zeer slecht weer nam ik de tram, maar dat was maar een deel van de weg. Ik moest toch eerst te voet tot aan het Van Arteveldeplein, en afstappen aan het Koophandelplein, om weer te voet, de Lindelei af te stappen tot aan de "Indus".

Ik herinner mij nog zeer goed een sombere Novemberdag. De Schelde was buiten haar oevers getreden, en aan de Visserij, bij het naar school gaan, vond ik een eind van ± 60 m waar het water tot aan de huizen stond. Een plas van

een tiental cm hoog. Er stond niets anders te doen dan schoenen en kousen uit te trekken, broekspijpen hoog te houden, en een ijskoud voetbad te nemen... brr... Huidige studenten zullen dit wel aanzien als een heldendaad... en liever naar huis terugkeren.

Directeur van de "Indus" was toen de heer Roels, meer dan mijn vriend Collumbien kan ik er niet van zeggen.

De secretaris Lenders zagen wij alle dagen. Hij was zeer actief en gedienschtig en kon al eens een praatje slaan met een student.

De surveillant Kerschaver was een zeer goed mens. Zijn pijp en zijn te korte broekspijpen waren zijn "symbool". Hij hield van fietstochten. Ik weet nog dat hij eens gedurende het groot verlof een rugzak-fietstocht heeft gemaakt naar Denemarken.

Met de heer Collumbien ben ik ook akkoord dat Prof. Merlé een uitstekend leraar was. Zijn Engels is mij wel te pas gekomen (de textieltermen) toen ik voor den brode in Canada kwam.

Ik wist wat een "Loom" en een "Pick" waren.

Wat de heer Ulens betreft ben ik niet volledig van het zelfde gedacht. Hij kon goed les geven ja... maar gezien de politieke omstandigheden in Duitsland... en een klasgenoot, die meer Duits was dan Vlaming, kwamen er soms lessen voor die meer uitleg gaven over een zeker boek... dat veel succes kende in Duitsland... dan een of andere lezing over Goethe. Helaas.

Prof. De Graef was een uitstekend professor, die ons met de juiste woorden Meetkunde, Algebra, Trigonometrie, enz... aanleerde.

Voor onoplettende studenten of achterblijvers was hij zonder genade. Ik hoor hem nog zeggen met een min of meer minachtende stem: "Oia kephalè... Quelle belle tête... Dommage qu'il n'y a rien dedans". Hij was daarbij ook zeer verstrooid.

Zoals vriend Collumbien zegt was Prof. De Bruyne wel "een speciale". Het is meer dan eens gebeurd dat ik 's morgens bij hem te laat kwam. Dat was als ik voor een der twee bruggen stond, die aan het Koophandelplein of die over de Coupure aan de Lindenlei. De les begon om 8.20u. De eerste schepen mochten door de brug om 8u. en het gebeurde al eens dat ik iets te laat voor de brug stond en slechts om 8.30u. aan de deur der klas klopte om binnen te mogen.

- Monsieur, j'ai été devant le pont". Het antwoord kwam zonder genade: "Eh bien, retournez y pour voir passer les bateaux". Dan bleef er niets anders over dan de rest van het uur in de Bibliotheek door te brengen.

Leraar Dupuis was een zeer goede docent... ik was immers zijn beste leerling. Ik kende hem reeds door Prof. Bergmans die mij sprak over de kunstenaar Dupuis en de moeilijkheden welke hij gekend had. Bergmans toonde mij een van de "nature morte" die Dupuis geschilderd had op het houten deksel van een sigarenkist: een haring op een bord.

Ik was waarlijk verheugd toen de heer Dupuis benoemd werd tot Conservator van het Museum voor Schone Kunsten.

Leraar Poppe heb ik natuurlijk gekend. Verfkunde is immers 90% scheikunde. Zijn proef met het Kanon van Volta werd bijna een catastrofe. Zoals verwacht ging de ontploffing onverwacht af. Normaal was het kanon gericht om schuinsgewijze over de klas te vliegen, maar de stop vloog tussen onze koppen en eindigde zijn koers met een hoed te doorboren die aan de kapstok hing!

Uit mijn jaren verfkunde herinner ik mij dat wij de vrijdagmiddag 4 uren Labo hadden. Wij waren overeengekomen om gedurende de recreatie van 20 minuten koffie te maken. Een van ons had gemalen koffie meegebracht van huis, een andere had de opdracht gekregen om vlug naar de Nederkouter te lopen om voor ons allen een stuk "pottink" te gaan halen. Eens is Poppe in het labo gekomen terwijl wij koffie aan het drinken waren. Alhoewel over het algemeen de reuk in het labo sterk is, had Poppe er toch de koffie uitgeroken. "Da riekt hier naor kaffee". Wij boden hem een glaasje aan. "'t Es goeie, merci."

Voor de gewone lessen kwam Poppe altijd 10 tot 15 minuten te laat binnen. Voor ons was dat natuurlijk een verlenging van de recreatie en er werd soms wel eens een poets voorbereid. 's Winters bij koud weder werden al de vensters in de klas opengezet. Bij het binnenkomen hoor ik hem nog zeggen: "De kleine kinders h'èn ilder were gamuseerd. Al die schuune waorme lucht in de stad Gent laote vliege. Giljom!!" Zijn knecht moest de vensters weer dicht maken. Prof. Henzen was een perfecte leraar, ik heb zijn lessen altijd met interesse gevolgd. Later werd hij Directeur van de school.

Prof. Van de Winckel voor Elektriciteit was ook een perfecte leraar. Zijn cursus was een "must" voor mij. Elektriciteit heb ik mijn leven lang als een onverstaanbare wetenschap aanzien. Niemand, nu nog niet weet wat electriciteit eigenlijk is.

Prof. De Waele, ingenieur, was ook een goede leraar. Zijn cursus "Constructions industrielles" heb ik ook met veel aandacht gevolgd.

Prof. Nys was ook, zoals vriend Collumbien het heeft gezegd, een "speciale". Ik ben nochtans nooit gedurende zijn lessen in slaap gevallen. Vóór het begin van de les (wij hadden 2 uren met hem door te brengen) las hij de naamlijst van de leerlingen en verwittigde ons: "Ik weet dat gij slaapt gedurende mijn les, maar blijf wakker tot ik uw naam heb vermeld." Maar hij kende de "slapers" en op het examen waren zij zeker van hun buis.

Ja, de zaterdagmorgen heb ik ook Mathusalem gekend en met plezier hem horen zeggen: "Er is maar één haartje verschil" toen hij een stuk dat wij moesten effen vijlen onderzocht.

Leraar De Groote gaf ons les in Machinetekenen, een bekwame leraar.

Andere leraars in Verfkunde en Appreteerkunde waren Prof. Verbeke, een perfecte vakman, maar voor les te geven... een eentonige stem, blik bijna zon-

der opkijken naar beneden gericht... en ons laten schrijven, schrijven, het was een echt dictaat en daar heerste ook wel "slaapziekte". Hij gaf les over Verfkunde en Textielvezels. Zijn manier van lesgeven kon ik gemakkelijk vergelijken met de leraar aan het Atheneum die ons met Latijn en Grieks in slaap wiegde. Zijn lessen volgen maakte mij meer verslagen en ik voorzag een negatieve uitkomst. Ik lag in conflict met die ingewikkelde koolstofstructuren en die samenhangende, zeshoekige, ingewikkelde formules van de kleurstoffen die voor 99% koolstofderivaten zijn.

Zijn assistent van Moerzeke, een oud leerling van hem, was eerder bedeesd en weinig coöperatief met de studenten in het labo.

Prof. Heungens, wellicht een zeer bekwame scheikundige kon mij niet dulden in het Labo Scheikunde en ik ben er van overtuigd dat de kleur en de vorm van mijn studentenklak hem niet aanstond. Hij gaf ook les in Plantkunde.

In de textielafdeling hadden wij ook andere leraars. Als ik mij liet inschrijven als student voor Bedrijfsleider Jacquard Weverij was ik vast beraden daar een levenslange carrière van te maken.

Prof. Jacques Bergmans, bij wie ik reeds les gehad had in de Afdeling Verfkunde, had mij daartoe aangemoedigd en ik ben hem daarvoor dankbaar geweest. Maar laat mij beginnen met onze leraars Textiel.

De voornaamste leraar was Prof. De Caluwé. Hij gaf ons les in Weefkunde Theorie. Een perfecte leraar. Hij was ook nog niet gewend in het lesgeven in het Nederlands. Hij begon in A.B.N. en ging over in de taal van Van Artevelde en deed dan na enkele zinnen pogingen om het Gents te laten vallen en terug in het A.B.N. voort te gaan.

Onze beste leraar was de heer Balsaert. Hij was van hetzelfde niveau als De Caluwé. Hij doceerde in meer dan één specialiteit: Kruisingsleer, Handweven en mechanisch weven in de praktijk, monteren en regelen van getouwen en in het laatste jaar ook nog Nieuwe weefsels, Staalontleding. Gedurende 2 jaren kregen wij wekelijks een staal, een stuk weefsel van iets meer dan 10 x 10 cm.

Prof. Balsaert gaf er ons juist het gewicht van en een week nadien moesten wij de volledige structuur van het weefsel schriftelijk afgeven: kruising, nummers van het garen, aantal draden op de breedte van het weefsel, enz. Het volledig plan nodig om het staal weefsel op getouw te brengen en identiek te kunnen weven. Dat ging van zeer eenvoudige weefsels tot nu niet meer bestaande dubbele weefsels voor pardessus, buitenzijde effen zwart en binnenzijde een geruite gekleurde voering. Samen geweven zonder dat men de haakpunten van de twee weefsels kon zien.

Het werd mijn lievelingscursus voor dewelke ik twee maal het maximum der punten behaalde. Gedurende mijn carrière in Canada heb ik tientallen meubelstoffen zo ontleed, met er bij berekend de kostprijs.

Voor de artistieke zijde van het vak hadden wij 2 leraars: Prof. Jacques Bergmans had ik reeds als leraar in de Afdeling Verfkunde waar hij ons de harmonie

der kleuren leerde kennen en eenvoudige gewone versierde weefsels liet kopiëren. In Jacquaweverij was hij, buiten de technische kant van de zaak, een belangrijke leraar. Hij gaf lessen in tekenen naar de natuur, decoratief tekenen, geschiedenis van de klederdracht, weefselversiering. Na mijn opgave in de Verfkunde moedigde hij mij aan de Jacquardweverij te volgen. Ik had van kleinsaf aanleg voor tekenen en schilderen en was zinnens te trachten een carrière te maken als tekenaar-ontwerper voor versierde weefsels. Grotendeels dank zij Prof. Bergmans ben ik daar in gelukt. Hij heeft mij aangeraden deel te nemen aan een jaarlijkse wedstrijd voor textieltekeningen, ingericht door de Provinciale Syndicale Kamer voor Sierkunst (Arts décoratifs) waar ik telkens een prijs wegkaapte. Een van mijn tekeningen werd tentoongesteld in Parijs in 1937 in de "Exposition des Arts Décoratifs".

De meeste studenten zagen in J. Bergmans juist maar "Den Baord" en namen zijn lessen op als een recreatie. Jacques Bergmans was een echte en unieke kunstenaar die ook weefsels versierde volgens de Oosterse methode "Batik" die hij uitbreidde tot een moderne kunst. Ook als kunstschilder kenden de Gentenaars "De Baord". Hij was dikwijls omringd door nieuwsgierigen wanneer hij het een of ander oud hoekje van de stad aan het schilderen was.

In 1958 ging Prof. Bergmans op rust. Ik liet mij inschrijven voor een examen om hem op te volgen als leraar. Twee van zijn oud-leerlingen waren kandidaat en ook een "intérimaire" die reeds weken les gaf. Natuurlijk kreeg deze de plaats, want het was toch maar een "Pro Forma" examen geweest.

Prof. Coppejans gaf ons de zeer belangrijke cursus Kaarttekenen. Dit "in kaart zetten" van een Jacquard-ontwerp was een tekening maken op geruit papier dat kon dienen om geperforeerde kaarten te maken die, op het getouw geplaatst, deze tekening op het weefsel over brengen. Het was echt monnikenwerk deze kaarttekeningen te maken daar er duizenden punten, voor de kruisingsdraden op te geven, moesten gemarkeerd worden. Ik heb later in Canada zulke tekeningen gemaakt met ongeveer 80.000 te markeren puntjes. De heer Coppejans had een Erepreis bekomen voor zijn werk "Gent Expositie 1913".

In 1937 bekwam ik mijn eindexamen als "Textielbedrijfsleider in Jacquard Weefkunde". Het eindexamen was schriftelijk voor de niet-textiel leergangen. Mondeling over Weefkunde.

Praktijk: een staalontleding. 1 dag van 8 tot 18 uur. Een gewoon getouw monteren en regelen, een Jacquardgetouw monteren en regelen, een projecttekening Jacquard, een deel van het Jacquard-project in kaarttekening brengen. Hetzelfde jaar, 1937, vierde men het 100e bestaansjaar van de Nijverheidsschool. Koning Leopold III bezocht de school en er was een plechtige "scéance plénière" in de Franse Theater in aanwezigheid van de Koning. En 's namiddags een feestelijk banket in de zaal van de Beurs op de Kouter.

Na 17 maanden dienst bij het leger in de Schoolbatterij van het 1 A, de Mobi-

lisatie (na 3 maanden proeftijd als techniker in de Weverij Jules de Hemptinne), de 18-daagse veldtocht, de bezetting, Office central des Filatures de lin, kon ik pas mijn echte carrière beginnen in 1945. Het was in Ronse waar ik de toen bekende stoffen "GAMY" heb ontworpen en er alle tekeningen heb voor gemaakt.

Prof. Bergmans kwam bijna elk jaar met zijn leerlingen de weverij (420 getouwen) bezoeken... en mij feliciteren in aanwezigheid van de stichters van de fabriek de heren De Myttenaere en Ganseman.

In de jaren '60 begon de grote crisis in de Textiel, van de 105 weverijen in Ronse bleven er een 6-tal over. Ik werd werkloos gedurende 3 jaren. In 1966, ingelicht door de Ambassade van Canada, kon ik mij laten inschrijven en in 1967 deelnemen aan een examen (in Montreal) voor Leraar in de Textielschool. Ik slaagde opperbest en in april 1967 kon ik met mijn vrouw uitwijken naar Canada, provincie Quebec.

Maar er was geen plaats open als leraar en ik trok terug naar de industrie als tekenaar-ontwerper, ditmaal voor allerlei weefsels, van voeringstoffen tot meubelstoffen en tapijten. Dit liet mij toe nieuwe methodes te vinden voor tekeningen. Onder andere kleine Jacquard-motieven op gewone getouwen weven. Ik werkte ook als screenmaker voor het drukken van weefsels.

Ik had het genoeg in een grote tapijtweverij (vroeger een filiale van Tapijtweverij Peeters uit Sint-Niklaas), nu "Peeters Textile" een Vlaamse meester-gast te ontmoeten. Hij sprak nog goed "vlaoms" met vrouw en kinderen en ook het Quebec-Frans, maar op zijn manier.

De textielnijverheid is nu totaal veranderd. Getouwen bestaan niet meer, men spreekt nu van "weefautomaten" en mijn werk als "Jacquardist" is "Archéologie Industrielle" geworden en wordt nu verricht door computers.

Nu breng ik mijn dagen door met tekenen, schilderen van zeezichten, schepen, landschappen (Canada en Gent). Schone dagen!

Jaime JURDAN

HERINNERINGEN AAN DE "PREP" (1929-1930)

In 1929 was het Hoger Onderwijs in Gent nog volledig in het Frans. Ook in de Prep was dat zo. Wij waren met 105, waaronder 3 Chinezen, 1 Egyptenaar en nog enkele vreemdelingen en Walen.

Een aantal studenten kwam uit de Provincie, slechts enkele daarvan waren op kot, de meesten kwamen dagelijks per trein aan, hetzij in Gent-Dampoort, hetzij in Gent-St-Pieters. Wij kwamen met een kleine bende aan in het St-Pietersstation en normaal hadden wij de tijd om te voet naar de Lindenlei te trekken. Als het echter spande of als het regende namen wij Tram 4 (nu tram 1). Soms gebeurde het evenwel dat de bruggen op de Coupure gedraaid waren, waardoor wij dan ongewild te laat in de les kwamen. Wij verontschuldigde ons dan bij de prof met een "M'sieur, le pont." Meestal werd dat aanvaard.

Dat in 1929-1930 geen studenten per auto naar de les kwamen moet ik tegenspreken. O.a. kwam een Behaegel de Bueren met een soort gemotoriseerde driewielkar paraderen: twee wielen vooraan en een achteraan. Zijn familie-kasteel stond in Kluisbergen. Het werd in 40-44 door de Duitsers bezet en bij hun vertrek staken zij het in brand (cf. Esthetische Spiegel in Zuid-Oost-Vlaanderen, blz. 49).

Ook de Directeur, M. Roels, kwam af en toe naar de Lindenlei met zijn wagen. Het was een curieus vehikel dat zelfs in dien tijd voor een old-timer kon doorgaan. Ik vermoed dat het dateerde uit de XIXe eeuw. Het was een open kar, hoog op wielen, met een "marche-pied" om op te stappen. Opzij bevond zich een lange hendel waarmee de remmen werden aangespannen. Er was ook een handbediende klaxon en twee lantaarnen naast de voorruit.

Fons Lenders, de secretaris was ook de speaker van "Hier radiauw Gent", de eerste lokale radio-uitzendpost. Publiciteit was er toen ook al: "Voor al uw radiobenodigheden, wendt u tot het huis X, in de Bagattenstraat.

In de eerste les "Chimie" moesten wij per bank op een briefje onze naam en voornaam schrijven. De bediende Guillaume verzamelde de briefjes en deze dienden om een plan van de klas op te maken. Zo kon men met één oogopslag zien wie eventueel ontbrak, of wie de les stoorde. Nu was er op mijn bank waar wij met 4 of 5 zaten ene De Smedt die het nodig vond zijn 3 voornamen neer te pennen: Noël-Albert-Sylvio. Dit leidde de eerstvolgende les tot een koddig incident. De prof - M. Poppe - interpreteerde al die namen als zijnde van 2 personen. "Il manque un homme au 5e banc" luidde het. Ik telde, ja dat was mijn bank. De namen werden afgeroepen en ieder zei: "Présent" op zijn naam. Maar De Smedt zei "Présent" op De Smedt Noël en nog eens "Présent" op Albert Sylvio. De naamafroeping werd herhaald met hetzelfde resultaat. Bij een derde naamafroeping moest elkeen beurtelings rechtstaan. De Smedt stond twee maal recht. M. Poppe ontplofte bijna: "Vous êtes deux hommes, vous!"

De Smedt moest het misverstand gaan uitleggen. De les kon slechts na geruime tijd worden aangevat.

M. Poppe was een opmerkelijk, eerder corpulent figuur. Zijn Frans had een opmerkelijk Gents accent en hij verviel tot het Gents dialect telkens als hij tot zijn bediende sprak.

Eens was de les eerder saai en de felle zon die door de ruiten scheen verhoogde nog het sussend effect. M. Poppe belde zijn bediende en toen die zijn kop door de deur stak kreeg hij het bevel: "Giljom, doe ne kêr de storse toe, d'r zijn hier hêres die ulder ugen nie keune open hêwe." Een ander maal wou M. Poppe een experiment voordoen met behulp van de gasvlam van een bunsenbrander, maar het metaalweefsel, dat de vlam moest inperken, vertoonde een groot gat. "Giljom, breng mij ne kêr 'nen twuil metaliek zonder hollekens in!", kreeg de bediende te horen.

En eens blafte hij, met zijn vinger wijzende naar een student die een hand in zijn broekzak had gestoken: "Vous êtes l'Italien De Rosa, vous? Vous avez un poignard en poche?"

De Rosa was die jonge Italiaan die in oktober 1929 aan de Congreskolom op de Italiaanse kroonprins Umberto had geschoten zonder hem te raken. Umberto was te Brussel om de hand te vragen van onze Prinses Marie-Josée. Al met al was M. Poppe toch een uitstekende prof. De grondbeginselen van de scheikunde heeft hij klaar en duidelijk uiteengezet.

De Engelse les van M. Meirlé bestond hoofdzakelijk uit een reeks verhandelingen of biografieën van beroemde Engelse wetenschappers en uitvinders zoals Isaac Newton, Charles Darwin, James Watt, George Stephenson, Richard Arkwright, John Mc Adam, enz. Ik vond dat zeer interessant, maar groot was mijn ontsteltenis toen ik op de eerste trimestriële proef een klinkende buis (35/100) opliep. En dat als wanneer in ons gezin, dat jarenlang in Engeland had verbleven, het Engels nog steeds de dagelijkse omgangstaal was: een initiatief van mijn vader. Dat deze laatste over mijn prestatie zeer ontevreden was, is zacht uitgedrukt. Toen ik dan toevallig M. Meirlé tegenkwam trok ik mijn stoute schoenen aan en sprak hem beleefd aan. Ik vroeg hem in vloeiend Engels of hier soms geen vergissing in het spel was. Ik vertelde hem dat het Engels de normale omgangstaal was in ons gezin en ik deed opmerken dat ik meende behoorlijk op de gestelde vragen te hebben geantwoord en dat ik er zeker van was geen taalfouten te hebben gemaakt. M. Meirlé was enigszins verbaasd over mijn stoutmoedigheid, maar hij beloofde te zullen "investigate". Ik had weinig hoop op een goed gevolg, maar een week later riep M. Meirlé mij en hij wist te zeggen dat er inderdaad een fout begaan was bij het overschrijven van de punten en dat er 85/100 moest worden gelezen. Zo zie je maar!

M. Meirlé was een brave man, vond ik.

M. De Graeve, die mathématiques gaf (arithmétique, algèbre, trigonométrie en géométrie) liet gaarne blijken dat hij een klassieke opleiding had genoten en

Grieks kende. Als bij een ondervraging een student er niet veel van terechtbracht, was zijn geliefde uitroep: "O ja kephalè! Quelle belle tête, quelle magnifique tête! Dommage qu'il y a un tout petit défaut: il n'y a pas de cervelles dedans!"

Bij M. Dupuis, die géométrie descriptive gaf, heb ik het gemakkelijkste examen van mijn leven gehad. Dat was op het einde van de Prep, tijdens de mondelinge toelatingsproef tot de Speciale School voor Technische Ingenieurs. Die proef volgde op het schriftelijk eindexamen van de Prep over dezelfde vakken en dat had ik goed verwerkt. Bij het binnenkomen in het lokaal ging mijn blik naar het bord waarop een ingewikkelde epure stond getekend. Ik herkende direct waarover het ging, ik kende dat en dat stelde mij gerust. M. Dupuis vroeg mij "Vous connaissez cela, n'est-ce pas?" "Qui, Monsieur", zei ik met overtuiging en ik keerde mij al naar het bord om het te bespreken. "C'est bon!", zei hij en ik was er door!

Was M. Dupuis zo'n psycholoog dat hij op zicht kon zien wie de vraag kon beantwoorden? Neen, man! Hij wou weten van waar ik was: ik zei: van Syngem (nu Zingem). "Ah, le pays des pommes de terre" en hij vroeg mij of ik hem een zak patatten kon bezorgen. Natuurlijk kon ik dat na zo'n examen. Dacht hij misschien dat mijn vader landbouwer was? Die kende geen snars van de boerenstiel, noch van de aardappelteelt. M. Dupuis heeft zijn zak patatten gekregen... en betaald.

1930 was een scharnierjaar in ons Hoger Onderwijs. Tot dan toe werd uitsluitend de Franse taal gebruikt, ook op de Universiteit. En plots werd het Nederlands ingevoerd, zij het dan stapsgewijze: in 1930 het eerste jaar, in 1931 de eerste twee jaren, enz. Maar helaas voor ons: de Prep werd niet als Hoger Onderwijs beschouwd, het was in feite een condensatie van de laatste drie jaren van het hoger middelbaar onderwijs. Het gevolg was dat wij via een Prep volledig in het Frans overgingen naar een eerste jaar in het Nederlands in de Speciale School. Uiteraard waren dan de Chinezen en andere buitenlanders verdwenen.

Wie nog het meest verveeld waren, dat waren de profs. Zij moesten inderhaast hun cursussen vertalen. Het vinden van de correcte Nederlandse termen was geen gemakkelijke klus, vooral gezien zij zelf hun studies in het Frans gedaan hadden.

Een klein voorbeeld: volgens de woordenboeken is vertical = loodrecht, en perpendiculaire = loodrecht, een zelfde woord dus voor twee verschillende begrippen, toch verwarrend.

En hoe vertaal je "Étau-limeur", een machine die in het atelier stond van M. Bauwens (alias Mathusalem)? Dat stond in die tijd in geen enkel woordenboek. Wel vond je "étou" = bankschroef en "limeur" = vijlmachine, maar geen van beide deugde. M. Cocquyt gebruikte de pittoreske en goed omschrijvende term "sterke-arm-schaafmachine". Ik heb altijd gemeend dat hij dat uit zijn

duim gezogen had, maar neen, hoor! In de moderne uitgave van de dikke "Van Dale" prijkt die term nu duidelijk in zijn volle lengte. Ik vermoed dat M. Cocquyt destijds zijn Hollandse collega's geraadpleegd heeft.

I.v.m. "étau-limeur" nog dit: in 1935 nam ik deel aan een aanwervingsexamenwedstrijd bij de N.M.B.S. Er werd mij gevraagd: spreek ons over de "étau-limeur". Ik zei: de sterke-arm-schaafmachine? "Oh, heet dat zó?" verwonderden zich de juryleden, allen ingenieurs van het oude Franse regime. Ik beaamde dat dit de officiële benaming was, alhoewel ik daar zelf niet zo overtuigd van was. Ik had de indruk een punt te hebben gescoord.

Sommige leraren die meerdere cursussen te vertalen hadden geraakten niet klaar en vroegen ons (o.a. M. De Bruyne) of wij bezwaar hadden tegen een voorlopige voortzetting van het Frans. Wij hadden geen bezwaar. Anderen zoals M. Poppe, die het einde van hun loopbaan zagen naderen, vonden het niet de moeite waard die zware inspanning nog te doen.

In 1933 waren wij de eerste Technische Ingenieurs met een Nederlandstalig diploma.

Dat was een gelukkige tijd: wij waren jong!

Richard VERLINDEN

HET GENTS KERKEPAD (vervolg en slot)

DE KERK EN HET KLOOSTER VAN DE FRANCISCANEN OF RECOLLETTEN - OUDE HOUTLEI

Het huidige klooster van de Franciscanen of Recolletten behoorde oorspronkelijk toe aan de zusters Clarissen-Urbanisten. Deze orde ontstond nadat Paus Urbanus IX in 1262 een verzachting van hun regel toestond. Vanaf dat ogenblik mochten ze namelijk hun onroerende goederen behouden. Vandaar ook hun naam: Rijke Klaren.

Midden de 17de eeuw ging Vlaanderen gebukt onder een aantal oorlogen. De gemeenschap van de Rijke Klaren uit Geeraardsbergen - andere bronnen menen dat ze afkomstig waren uit Ieper - zochten een veiliger onderkomen en vonden dit te Gent. Van de bisschop van Gent kregen ze bij brief van 2 augustus 1648 - en later ook van de schepenen - de toestemming zich te Gent te vestigen op voorwaarde dat zij, noch hun nakomelingen in de stad aalmoezen zouden collecteren.

Hun eerste verblijf bestond uit een huis gelegen "ten Spriete" op de heerlijkheid van Sint-Pieters.

In 1653 kochten ze van Antoon van der Luyten en van de prelaat van de Drongense abdij enkele percelen grond gelegen aan de Houtlei, tussen de Maagdenstraat en de Holstraat, op het zogenaamde "Slagveld". Daartoe zagen ze zich evenwel verplicht hun eigendom "ten Spriete" te verkopen.

Eerst werden de reeds bestaande gebouwen zo goed als mogelijk klaargemaakt voor het kloosterleven. Al vlug zag men echter in dat de oude panden niet meer voldeden aan de behoeften van de orde. Reeds op 21 februari 1687 werd de eerste steen gelegd voor de bouw van een nieuw klooster. Voor de bouw van een kapel moeten we echter nog wachten tot in 1783 toen op 28 september van dat jaar Mgr. Jan-Baptist de Smet, bisschop van Gent, het nieuw gebedshuis inwijdde. Het werd onder de bescherming gesteld van de H. Ursula.

De voornaamste bron van inkomsten van de Clarissen-Urbanisten bestond uit het geven van onderwijs aan burgermeisjes en het openhouden van een pensioonaat voor edele en andere rijke "juffers".

Door de bemoeienissen van Jozef II, door zijn onderdanen smalend "Keizerkoster" genoemd, hield de orde in 1783 op te bestaan. Reeds in 1790 werden ze echter door toedoen van de Staten van Vlaanderen in ere hersteld om dan opnieuw afgeschaft te worden, dit keer door de Fransen, in 1796. Toen waren er nog vijftien nonnen en drie lekenzusters. Drie van hen vonden een onderkomen in het Groot Begijnhof, zeven andere in het Klein Begijnhof en de rest bij familie of vrienden. De gebouwen waarop de Fransen beslag hadden gelegd, werden in 1797 verkocht. De religieuzen kochten echter via een stroman hun vroegere eigendom terug.

Een poging tot herstel van het kloosterleven onder Koning Willem I liep op een sisser uit.

In 1840 verkochten de laatste twee zusters hun goed aan de Franciscanen of Recolletten van Tielt.

Hier past het om de wijzers van de klok even terug te draaien.

De oudst bekende aanwezigheid van Minderbroeders in Gent dateert van 1225. Deze verbleven toen in een huis dat gelegen was net buiten de stadsmuren op de "Poortackere". Een jaar later verhuisden ze naar een stenen gebouw dat zich situeerde op de plaats waar zich nu het gerechtsgebouw bevindt. Daar bouwden ze bovendien hun eerste klooster.

De voornaamste doelstellingen van de "Fréremineuren", een naam hen toebedacht door de Gentenaars, waren drieledig: gebed, vorming en sociaal engagement. Vooral in verband met dit laatste mogen we niet vergeten dat ze regelmatig diensten bewezen aan de gemeenschap zoals bijvoorbeeld als brandweerman, het vergezellen van de stadsmilities in oorlogstijd als aalmoezenier en optreden als verzoeners of onderhandelaars bij geschillen.

Een oud handschrift, de Annales Gandenses uit 1302-1304, is het werk van een Minderbroeder en brengt een interessant verslag over de politieke en sociale gebeurtenissen in die periode.

Kerk van de Franciscanen op de Oude Houtlei.

Veruit de bekendste inwoner van het Minderbroederklooster was beslist Pieter van Gent die in 1522 zijn medewerking verleende aan de kerstening van Mexico. Bovendien richtte hij er een onderwijsnet op dat tot op de dag van vandaag nog steeds naar waarde wordt geschat door de Mexicaanse bevolking. Uit dankbaarheid lieten de inwoners van Mexico-City aan één van de voornaamste lanen van hun stad een standbeeld oprichten voor hun "Fray Pedro de Gante". Een kopie van dit beeld werd op 16 januari 1976 ingehuldigd op het Fratersplein.

De beeldenstormers lieten in 1566 en 1584 hun sporen na in het Gentse Minderbroederklooster. Tijdens de Gentse Calvinistische dictatuur stierven zelfs in 1578 drie paters de marteldood in het Gravensteen.

Een deel van het klooster werd toen afgebroken, een ander deel gedegradeerd tot wapenarsenaal.

Na het beëindigen van de godsdienstoorlogen volgde een moeizaam hernemen van het kloosterleven. Klooster en kerk werden heropgetrokken. De kerk zelf zag zich zelfs verrijkt met drie doeken van Pieter Paul Rubens.

Vanaf 1618 vervingen de Recolletten de Minderbroeders.

De Oostenrijkers, gevolgd door de Fransen, legden heel wat beperkingen op aan de kloosterlingen tot ze uiteindelijk in 1794 gedwongen werden hun klooster te verlaten.

Drie jaar later volgde de openbare verkoop van hun bezittingen en de sloop van de gebouwen.

Het duurde nog tot 30 november 1840 tot wanneer de orde van de Franciscanen of Recolletten hun herintrede deden in de stad. De nieuw aangekomenen bleven niet bij de pakken zitten want reeds in 1843 kregen ze de toestemming om de eenbeukige kapel langs de straatzijde te vergroten met een portaal waarbij het huidige middendeel van de gevel tot stand kwam. Camille Colpaert jr. stond in voor het ontwerp.

Een uitbreiding met twee zijbeuken volgde in 1856-1857. Daarbij verplaatste men het koor van de oostzijde naar de westzijde en werd de voorgevel voltooid. Deze neobarokke voorgevel van de huidige driebeukige pseudo-basilicale kerk was vroeger versierd met beelden van de H. Maria met Kind, twee geknielde engelen en twee Franciscanen. Deze beelden werden enkele jaren geleden verwijderd.

De kerk bezit naast een neobarokke preekstoel ook nog biechtstoelen uit het midden van de 19de eeuw vervaardigd door Paschal Baert. De neogotische beelden van het H. Hart, Sint-Jozef en Margareta van Cortona zijn van de hand van Mathias Zens.

Aan de zuidkant van de kerk bevindt zich het portiershuis en een lange overwelfde gang die naar de sacristie en de kloostergang met binnentuin leidt. Ten

Kerk van de Franciscanen - Biechtstoelen.

zuiden van de kloostergebouwen is een ruime kloostertuin aanwezig. De op de Brandstraat uitzijnde oude dienstgebouwen en stallingen werden omstreeks 1900 vervangen door de neogotische gebouwen van de Sint-Antoniusskring.

BIBLIOGRAFIE

- De Potter Frans: Gent van de oudsten tijd tot heden, Gent - 1882-1901, deel 4, p. 222-268; deel 8, p. 317-324.
- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het Cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nb - zw - Stad Gent, p. 307-311.
- Deseyn Guido: Gids voor oud Gent, Antwerpen 1984, p. 287-289.
- Haerens Karel: Standbeelden van Gent, Gent 1977, p. 48-49 (i.v.m. Pieter van Gent).
- Broget Georges: Aan de Houtlei vroeger en nu, in: Ghendtsche Tydinghen, 1993, nr. 1, p. 9-11.

GENTSE MEMORIEDAGEN 28-29 APRIL

28 April 1479

Maximiliaan van Oostenrijk benoemt Jan van Dadizele tot Opperbevelhebber van de Gentse milities.

Twee jaar voordien was hij reeds benoemd tot Hoogbaljuw.

Hij werd geboren op het Kasteel van Dadizele op 28 Februari 1431.

Pas 9 jaar oud verloor hij zijn vader. Hij studeerde een 6-tal jaren te Rijsel en te Arras. Hij was in 1449 schildknaap van een van de meest geduchte ridders van het Gulden Vlies, Simon de Lalaing. Hij vergezelde zijn meester op diens tochten en was bij het beleg van Oudenaarde.

In 1455 trouwt hij met Catharina Breydel, dochter uit een der aanzienlijkste geslachten van Vlaanderen. Gedurende een 10-tal jaren is hij een goede huisvader. Hij beheert het familiaal domein in Dadizele dat hij tot grote bloei brengt.

Het oorlogvoeren zit hem echter in het bloed en in 1465 neemt hij opnieuw de wapens op aan de zijde van Josse de Lalaing, zoon van zijn eerste meester. Hij is te Dinant bij de plundering, hij maakt deel uit van de groep die Karel de Stoute vergezelt bij zijn Blijde Intrede in Gent. Enkele weken later woont hij het beleg en de vernieling bij van Luik. Als Hoogbaljuw zal hij in 1477 de jonge hertogin Maria van Bourgondië vergezellen in haar verplaatsingen door het graafschap.

Hij organiseerde een actie tegen het gespuis bestaande uit afgedankte huurlingen, deserteurs, muiters, enz. die het platteland onveilig maakten door roof, moord, verkrachting. Deze actie was zo doeltreffend dat de plaag weldra verdwenen was en Maximiliaan benoemt hem tot Opperbevelhebber van de milities. De overwinning van Maximiliaan op de Fransen te Guinegate was in grote mate te danken aan het optreden van deze milities. Van Dadizele werd dan ook op het slagveld tot ridder geslagen. Door Maximiliaan, die hem "mon amy" noemde, werd hij belast met verschillende diplomatieke missies. Hij werd vermoord in 1481.

28 April 1656

Stichting van de St-Zacheusgilde.

Deze gilde werd gezamenlijk opgericht door de wijn- en bierverkopers. Zij hadden hun kapel in de St-Michielskerk.

28 April 1664

De Gentse schepenen sluiten de schouwburgzaal van het stadhuis waar een groep Franse toneelspelers in een lichte komedie de Gouverneur-Generaal der Spaanse Nederlanden enigszins karikaturaal hadden uitgebeeld. Die Gouverneur-Generaal was toen Markies Louis de Caracena.

28 April 1703

Geboorte te Gent van een Siamese tweeling.

Dit zeldzaam feit verwekte hier heel wat opschudding.

Het gebeurde in het gezin van de kleermaker Jan Quickelberghe uit de Holstraat dat zijn vrouw een beetje na middernacht voorbarig het leven schonk aan 2 meisjes die aan elkaar verbonden waren door de onderkant van de romp, op zulke wijze dat zij in de verlenging lagen van elkander, de hoofdjes aan de uiteinden. "Gelukkige maar", zullen wij zeggen, stierven de kinderen de volgende dag. Deze gebeurtenis verwekte een geweldige ophef, en in het begin van de 18e eeuw waren slechts weinigen geneigd zo iets te beschouwen als een zeldzame afwijking van de natuur. Er was in de stad een monster geboren en er moest geen ogenblik aan getwijfeld worden dat dit een straffe Gods was. Het Magistraat, niet het minst, was zeer geschokt door dit feit en was van oordeel "dat de posteriteyt daer van deelagtig zoude worde". Het beval bijgevolg de beroemde Palfijn in het openbaar over te gaan tot een lijkschouwing. Het gebeurde aldus, onder meer in aanwezigheid van de Schepenen, van de Directeur en de bijzitters van het "Collegium Medicum" en van een aantal geneesheren en chirurgen. De indruk die dit verwekte was zo groot dat Palfijn de opdracht kreeg het geval in al zijn bijzonderheden te beschrijven. Bovendien

werd de schilder Norbert Sauvage aangesproken om van deze zaak een gravure en een schilderij te maken.

Nog hetzelfde jaar verscheen van Palfijn "Anatomycke of ontleedkundige beschrijving, rakende de wonderbare gesteltenis van eenige uyt- en innelycke deelen van twee kinderen dewelcke monstreuuselyck aen malkander vereenigt zyn onder den tronck van 't lichaam, geboren binnen de Stadt van Ghendt op 28 April 1703."

Palfijn zelf vertaalde deze verhandeling in het Frans. Buiten de kopergravure maakte Sauvage een schilderij van 2 meter hoog, een werk dat wel een unieke plaats inneemt in de schilderkunst. De tweeling staat er 4 maal op afgebeeld, liggende op de rug, op de buik, en twee zichten na de lijkschouwing met uitpuilende ingewanden. Het doek dat talrijke verblijfplaatsen kende, hangt nu in het nog veel te weinig bezochte Museum voor de Geschiedenis der Wetenschappen.

28 April 1801

Lieven Bauwens dient zijn ontslag in als "Maire de Gand".

Hij was burgemeester benoemd op 10 Juli 1800, maar nog geen jaar later hield hij het voor bekeken. Dat was min of meer voorspelbaar: een hyperactieve ondernemende man die zich vooral moet bezighouden met administratieve pietluttigheden houdt het niet lang uit. Verwonderlijk is wel dat hij het meer dan 10 maanden gedaan heeft.

28 April 1898

Dood te Gent van Jules Seys.

Deze Gentse "lollekeshière" die geboren werd in 1840, zou bekendheid verwerven als "Burgemeester van 't Zieklien".

Hij was behanger van beroep en werd wegens een lichaamsgebrek "Kromme Seys" genoemd. De man had in 1867 in café "Het Voske" op de Nederkouter een sociëteit gesticht "voor Vriendschap en Leute". Deze farceur was in zijn tijd een zéér populaire figuur die er altijd wel iets op vond om zichzelf en de leden van zijn vereniging te vermaken. Eén voorbeeld: op een avond was hij gezeten in zijn stamcafé; een van de andere klanten was iemand die daar juist rechtover woonde. Seys zei tegen hem: "Ik durf wedden voor een tourneetje dat ge niet eens kunt tellen tot 100 zonder onderbreken." De man ging direct op het voorstel in, kwestie van op een gemakkelijke manier een pint te verdienen. Hij begon dus: 1, 2, 3... Terwijl was een ander lid van de vereniging vlug naar de overkant gelopen om aan de vrouw te zeggen dat ze subiet moest komen, want dat haar man plotseling zot was geworden. De vrouw kwam in paniek toegesneld, en ja, haar man deed verre van normaal. Hij zat maar bezig: 42, 43, 44... Ze probeerde hem te doen ophouden, maar hij deed maar verder en pro-

teseerde met wilde gebaren. Toen zij aan zijn armen en benen begon te trekken riep hij uit: "Maor 'k benne kik nie zot, 't es veur e weddijngel!" En in plaats van een pint voor niets te krijgen, mocht hij er 15 betalen.

Seys en zijn bende hadden besloten om van 't Zieklien een nieuwe gemeente te maken die onafhankelijk zou zijn van Gent. Zij stichtten bijgevolg een eigen gemeenteraad en hun gemeentehuis werd café "De Karper" aan de Kortrijkse Poort. De kleuren van de nieuwe gemeente werden vastgelegd op wit en zwart, om het onderscheid te maken met Gent dat zwart en wit als stadskleuren had. Op Zondag 8 Juni 1879 zou Seys ingehuldigd worden als Burgemeester.

Dit ging vanzelfsprekend gepaard met feestelijkheden en een stoet die vertrok op de Koornmarkt. De nieuwe burgemeester zat in groot ornaat in een landau getrokken door 4 paarden. Naast hem zaten zijn 2 schepenen.

Aan de Zonnestraat werd er halt gehouden voor een toespraak en het uitschenken van de erewijn. Overal op het parcours van de stoet waren duizenden mensen geschaard. Dan ging het naar het Gemeentehuis, alias "De Karper" waar een triomfpoort was opgesteld en het nieuw Schepencollege ontvangen werd met muziek. De Burgemeester ontving van in het wit geklede maagdekens de sleutels van de voornaamste inrichtingen, waaronder het Rasphuis en het Zothuis. Het aangekondigde banket voor 500 personen bestond erin dat iedereen die het wou bij de bakker pistolets kon kopen. In verschillende winkels waren er foto's te koop van de nieuwe Burgemeester van 't Zieklien.

Een jaar later werd op de Kortrijkse Poort een plaasteren standbeeld onthuld van Jules Seys. Het werd gemaakt door Domien Van den Bossche. Bij deze gelegenheid was de Kortrijkse Poort omgedoopt in "Plazza Statuo della Sysso."

28 April 1966

Inhuldiging van het beeldje van Johanna van Constantinopel in een nis boven de ingangspoort van het Decroly-instituut. Het werd gemaakt door beeldhouwer Bert Coolens en was een geschenk van "De Vrienden van het Oud Begijnhof". Het verband is duidelijk, Johanna van Constantinopel wordt immers beschouwd als de stichtster van zowel het Groot als het Klein Begijnhof.

"De Vrienden van het Oud Begijnhof" was een nu ter ziele gegane vereniging die gesticht werd in 1950. Ze was gedurende vele jaren actief onder de bezie-lende leiding van Apotheker Edmond Boonen van de Begijnengracht. Hij werd geboren in 1895, maar na zijn heengaan in 1977 stierf ook de vereniging een stille dood.

29 April 1540

Uitspraak van het vonnis door Keizer Karel tegen de Gentenaars na de opstand van 1539. Het was niet mals, maar het moet gezegd worden dat de Gentenaars het wel een beetje gezocht hadden.

Men staat nu nog versteld over het totaal gebrek aan psychologisch inzicht van onze voorvaderen, van hun nutteloze en stupiede provocaties, van hun naïef geloof in de goede afloop van de zaak.

Akkoord, niemand betaalt graag belastingen, ook de Gentenaars van toen niet, en niemand zal beweren dat ze niet mochten protesteren, maar er is "de manier waarop".

In 1539 blies hier "un vent de folie", de "creesers", de provocateurs van toen, speelden hier heer en meester zonder dat de Schepenen daar iets durfden tegen doen. De meest waanzinnige daden waren schering en inslag. Het verwonderlijke is wel dat Keizer Karel zo lang gewacht heeft om in te grijpen. Maar eindelijk was zijn geduld te einde en op 1 November 1539 vertrekt hij uit Madrid om hier aan te komen op 14 Februari 1540, gevolgd van een zeer sterke krijgsmacht. De Stad wordt onmiddellijk bezet en de Keizer trekt zich terug in zijn geboortehuis. Aanvankelijk gebeurt er niets en de Gentenaars beginnen zich illusies te maken, maar op 24 Februari (de 40e verjaardag van zijn geboorte) worden de Schepenen op het Prinsenhof ontboden om het requisitorium te aanhoren. Zij krijgen een copie en 10 dagen de tijd om er op te antwoorden. Wanneer zij op 6 Maart terugkomen om zich te verdedigen blijkt dat ze nog geen enkele les getrokken hebben uit de evenementen en ze komen voor de dag met argumenten die ze net niet hadden moeten gebruiken.

En dan op 29 April worden ze ontboden om het verdict te aanhoren, geknield voor de Keizer in groot ornaat en omringd door al zijn edelen. Na voorlezing van de 35 delicten waaraan ze schuldig bevonden werden, komt het vonnis.

Wij resumeren: al de privileges worden afgeschaft, al de bezittingen van de Stad en van de neringen worden verbeurd verklaard, een groot deel van de vestingen moet ontmanteld worden, de St-Baafsabdij wordt afgebroken om plaats te maken voor een dwangburcht. Op 3 Mei moeten de Gentenaars in het openbaar "amende honorable" doen.

De Schepenen en de notabelen, blootshoofds in een zwart kleed zonder gordel, 50 "creesers" in hun hemd en met een strop rond de hals.

Men kan niet zeggen dat de Keizer gehandeld heeft in een vlaag van woede, want hij zal meer dan 2 maanden de tijd nemen om alles te onderzoeken, te wikken en te wegen.

Dat hij de zaak goed bestudeerd had en er voor gezorgd had dat niemand in verleiding zou komen om iets dergelijks nog eens over te doen moge blijken uit het feit dat veel Gentenaars er nog altijd een complex aan over gehouden hebben.

Nu moet toch gezegd worden dat ook hier de soep niet zo heet gegeten werd als ze uitgeschept was. Het duurde niet lang of de straf werd gemilderd. Nauwelijks één jaar na de uitspraak wordt een belangrijk deel van de zware geldboete kwijtgescholden, nog geen 3 jaar later krijgen zij hun verbeurd verklaarde Klokke Roeland terug, samen met een aantal in beslag genomen documenten

en privileges. Andere bepalingen van de straf, zoals het ontmantelen van de stadspoorten en -muren worden niet uitgevoerd.

De zogenaamde eeuwige haat tussen de Gentenaars en hun Keizer is een vertelseltje dat tegengesproken wordt door de historische feiten.

29 April 1540

Op de dag dat het vonnis uitgesproken werd komt de Bisschop van Doornik de kerk van de gewezen St-Baafsabdij "deconsacreran".

29 April 1550

Edict waarbij de doodstraf wordt gesteld op alle overtredingen inzake ketterij.

29 April 1563

"Anno 1563, so wiert ghemaect die nieuwe eetkamer int Schepenhuis van den Keure, so groot dat men wel in stellen saude meer dan dry hondert personen waert noot. Aldaer was gehouden den 29 April 1563, schorsse woensdach synde voor Paeschen, die eerste maeltijt van der Vierschare, van de voornoemse schepenen."

Men kan zich natuurlijk afvragen waarom de Schepenen nu precies een eetkamer nodig hadden in het Stadhuis. Wel, het was zó dat zij verplicht waren aanwezig te zijn op de terechtstellingen en de daarbij meestal voorafgaande folteringen. Een dergelijk schouwspel zou tegenwoordig bij veel mensen de eetlust wegnemen, maar in die tijd scheen dat juist de appetijt te scherpen en na iedere terechtstelling boden de Schepenen zichzelf een etentje aan om wat te ontspannen na het gruwelijk schouwspel en de opgelopen emoties weg te spoelen met niet onaanzienlijke hoeveelheden wijn. Dit waren de vermaarde "banketten van den crime".

Een eeuw later zou deze "eetkamer" de vergaderzaal worden van het College van de Staten van Vlaanderen en de naam krijgen van "Ledenkamer". Wat niet belette dat bij speciale gelegenheden de zaal nog gebruikt werd voor feestmaalen, zoals bvb. in 1709 toen, na aftocht van de troepen van Lodewijk XIV, een groot feestmaal aangeboden werd aan de 2 ontzettende generaals: de Hertog van Marlborough (deze van het gekende liedje) en de Prins Eugène de Savoie. Dit feestmaal werd opgeluisterd door een concert dat gedirigeerd werd door de gekende Gentse componist Pieter Loeillet. Heden ten dage vergaderen de Commissies van de Gemeenteraad er, vandaar de naam "Commissiezaal". U weet wel, de zaal waar het portret hangt van Maria-Theresia met het fameus kanten kleed.

29 April 1783

Jozef II schaft het klooster van de Theresianen af.

Deze Ongeschoeide Carmelietessen vestigden zich in 1644 in de Holstraat (nu Theresianenstraat). In 1790 kwamen de zusters terug en namen een korte tijd hun intrekt in "De Pelicaen" in de St-Kathelijnestraat.

De Fransen zorgden er voor dat ze opnieuw afgeschaft werden.

Ook na de Fransen verschenen zij hier opnieuw, maar in de loop der jaren was het aantal zusters sterk gedaald: waren zij nog met 16 in 1778, dan was dat aantal in 1793 gedaald tot 12 en in 1825 waren er in Gent nog maar 4 Carmelietessen. Hun klooster werd soms ook het Spaans klooster genoemd omdat de eerste drie zusters Spaansen waren.

29 April 1796

Op het Feest der Gehuwden worden heel wat echtparen met lauweren gekroond, o.m. de Gentenaar Abraham Van Loo, vader van... 27 kinderen.

De moeder wordt niet vermeld.

29 April 1868

Dood van Polydoor Vander Meersch.

Hij werd geboren op 13 Augustus 1812.

Staatsarchivaris te Gent. Hij werd rond 1850 gelast door de "Maetschappij der Vlaemsche Bibliophielen" met het uitpluizen van de bestaande exemplaren van het Memorieboek der Stad Gent.

In 1852 verscheen het eerste deel handelend over de periode 1301-1500.

Het 2e deel verscheen in 1853, het 3e in 1854, het 4e en laatste deel in 1861. Hij is ook de auteur van "La ville de Gand considérée comme place forte".

29 April 1895

Stichting van de Oud-leerlingenbond van de Academie "Kunst en Kennis".

Werd gesticht in "De Leeuw van Vlaanderen", een café in de St-Margrietstraat.

Stichters waren: Oscar Van de Voorde, Edmond De Vos, Emiel Ledewijn, Gustaaf Van der Meersche en Richard Hendrickx. Architect Oscar Van de Voorde was er voorzitter van tot in 1935.

29 April 1919

Dood van Désiré Destanberg.

Auteur van o.m. "Gent onder Jozef II" en "Gent sedert 1831". Deze onderwijzer en later directeur in het Stedelijk Onderwijs werd geboren op 24 Mei 1861.

Enkele andere van zijn publicaties: "Geschiedenis van het Volksonderwijs te Gent (1770-1842)" - "De Gentse Herbergen en hun Uithangborden" - "De Kiezingen te Gent sedert 1830".

Hugo COLLUMBIEN

BIJ DE RESTAURATIE VAN DE VISMIJN IN 1880

Sinds juni 1690 hadden de visverkopers te Gent hun intrek genomen in een overdekte markt gelegen in de zuidwesthoek van het Veerleplein. Het gebouw staat er nog steeds, maar de drukte van de vismijn heeft al lang plaats voor de stilte van een troosteloze inactiviteit.

Het prestigieuze gebouw dat - naar men zei - schromelijk veel geld had gekost, heeft een wel heel opvallende voorgevel¹. Boven de drie poorten van het gelijkvloers staan drie beelden, links en rechts respectievelijk de Schelde en de Leie voorstellend. Hoog boven de middenpoort troont Neptunus die door twee zeepaarden wordt voortgetrokken. Deze drie beelden zijn vermoedelijk in de steen gehouwen naar ontwerpen van de Antwerpse beeldhouwer Arthur Quellin (de Jonge).

Bijna tweehonderd jaar na de ingebruikneming van de mijn werd het gebouw door een zware brand geteisterd. Dit gebeurde in de nacht van 8 op 9 december 1872. Als gevolg daarvan moesten de visverkopers weer voor korte tijd hun handel in de open lucht bedrijven. Het gebouw werd wel in de loop van de volgende jaren hersteld. De voorgevel was er echter door de brand en natuurlijk ook door de ouderdom zo erg aan toe dat men besloot hem volledig naar het oorspronkelijk ontwerp te herbouwen. De drie monumentale beelden werden toen nieuw ontworpen en gebeeldhouwd.

Acht jaren nadien waren ze klaar. Op zaterdag 17 januari 1880 lezen we in *De Gazette van Gent*: "De beeldhouwwerken aan den ingang der Vischmarkt staan op het punt om voltooid te wezen. De heer K. De Kesel legt de laatste hand aan zijn werk. De zijstukken zijn de zinnebeelden der Schelde en der Lei, voorgesteld door eene naakte mans- en eene naakte vroufiguur".

Toen de beelden begin februari op de voorgevel werden geplaatst en het vernieuwde gebouw weer zijn functie van overdekte markt kon vervullen, gaf deze gebeurtenis aanleiding tot enkele straatliederen². Vooral de naakte lichamen kregen daarbij grote aandacht.

Het eerste lied is door een anonieme volksdichter gericht tot Nette, een van de viswijven die in de mijn haar "breutje" wint:

Dat zijn toch slechte tijen
Waar gaat de wereld nu nar toe
Hoe est ons Heere nog niet moe
't Es wreed, 'k en weet niet hoe!
De Schelde en ook de Lije
Ze staen er alle twee, nie waer,
Lijk Adam en Eva daar,
Zoo padder moeder klaar³!

Refrain

Nette, mijn kind
Och tjumenist⁴ wa spijt,
De Vischmort waar g'uw breutje wint
Es al zijn eere kwijt!

De Schelde al op zijn zije,
Die ligt precies lijk Pier-la-la
Mee zijn twee billekens bloot, ja, ja,
Zoo, Nette, hoe vind de dà?
En tans⁵ madame de Lije,
Die zit te visschen aen een sluis,
Er es wà pak aan, snel en struisch,
Daar bij mama es 't huis⁶.

De menschen roepen 't wrake⁷
We staan te zweeten op ons stal
Van kère⁸ en van 'k en weet niet al,
We beven overal,
Tot zelfs beneden stake⁹,
Waer dat men nie is gauw verveerd,
Die zegt men ook geaffronteerd,
't Es niet gepermetteerd.

Daer was er lest een kwezel,
Die als ze zij de Schelde zag,
Zij zeker, 'k zeg het zonder lach,
Dat zij haast kwalijnk lag,
Ze botstege op mijn ezel,
En alle twee, dat was wat straf,
Die rolden zij in eenen draf,
De Veereplassen¹⁰ af.

Dat kan alzoo nie blijven,
We doen een toerken¹¹ in 't gemeën,
We leggen wij ons cens bijeen,
We kopen onderreen,
De visch en groenselwijven,
Een rok en jakke voor de Lei,
Een broeksken voor de Scheld daarbij,
Is¹² ons consciente vrij.

Toch blijken de blote lijven geen echt schandaal veroorzaakt te hebben. Het is allemaal vooral grappig: de idee een inzameling te houden en de Leie en de Schelde van enige kleding te voorzien, zal wel vlug de "conscientie" sussen van hen die nu niet precies als "kwezels" beschouwd kunnen worden.

In een tweede lied komt Neptunus ter sprake, voor wie men ook wel een broek zou mogen kopen om zijn schamelheid te bedekken.

Dit tweede lied van een anoniem gebleven zanger, is gedrukt op een in februari 1880 verspreid blad in folio-formaat dat slechts langs één zijde bedrukt is. Het telt twee kolommen en bevat naast de tekst getiteld "De Nieuwe Vischmarkt" ook nog een als bladvulling bedoeld lied over de vraag of een blond- of bruin-harig meisje te verkiezen is.

Het lied over de nieuw geopende vismijn - waar blijkbaar niet alleen vis maar ook groenten verkocht werd - werd gedrukt bij Van Paemel in de Violettestraat, de bekende drukker van zovele markt- en straatliederen.

Ook deze tekst werd in dezelfde februari maand te Gent gezongen en verkocht.

De nieuwe Vischmarkt

Er is weeral wat nieuws in Gent,
Dat ik U zal bezingen,
Omdat ik weet alsdat het volk
Veel houdt van nieuwe dingen:
Het is van de overdekte merkte,
Die men nu heeft doen bouwen,
Voor vischverkoopsters groot en klein
En ook voor groenselvrouwen *bis*

't Was vroeger al in de open lucht,
En al de groenselvrouwen,
Die klaagden dat ze in zomertijd
Niets frisch en kosten bouwen.
Zij riepen dat het Stadsbestuur
't Niet langer moogt gedoogen;
Dat wortels, raap en seldere
Alzoo stond te verdroogen. *[bis]*

Des winters was 't een ander spel,
En was het zoo gebleven,
De vischverkoopsters op den duur
Die waren al versteinen.
Ze konden spijs hun lollepot¹³
Van koude zch niet stuipen¹⁴,
En bliken, paling, alles lag
Vervrozen in de kuipen. *[bis]*

Maar al 't verdriet is nù gedaan;
Nu hoort men niet meer klagen.
Van regen, koude of zonneshijn,
Of eenige and're plagen.
Want vischverkoopsters oud en jong,
En heel het groensel rasken,
Die zitten in de nieuwe markt
Als in een glazen kasken. [bis]

En boven d'ingang van de mijn
Ziet men Neptunus prijken,
Waar de Engelschmans soms uren lang
Als uilen staan op kijken.
Maar 'k denk, wijl zij nu toch het geld
Gaan scheppen met heel hoopen,
Dat zij Neptunus, hun patroon,
Een broek zoûn mogen koopen. [bis]

Ik hoop, men zal niet lijk weleer,
Daar heele dagen kijven,
Want ieder visch- of groenselvrouw
Moet op haar stalken blijven.
En al wie volgens 't reglement
Zich daar niet wil gedragen,
Die gaat de mammelokker¹⁵ in
Tot einde van haar dagen [bis]

W.L. BRAEKMAN

NOTEN

1. Zie *Inventaire archéologique*. Fiche nr. 178 (in het Nederlands vertaald werd die herdrukt in *G.T.*, 25 (1996), 252-254 met afbeelding van de voorgevel, oude en nieuwe versie.
2. U. Gent, Centrale Bibliotheek, *Vliegende Bladen*, I, Doos 41, nrs. 62 en 63. Met dank aan J. Devolder die mij op deze teksten attent gemaakt heeft.
3. *klaar*: naakt.
4. *tjumenist*: een bastaardvloek.
5. *tans*: tons, dan.
6. Misschien betekent dit: bovendien ze (d.i. de Leie) voelt zich thuis.
7. Spreken er schande van.
8. *kêre*: bet. mij niet bekend.
9. *beneden stake*: waar men het slachtafval in de penshuisjes verkoopt.
10. *Veereplassen*: St.-Veerleplaats; plassen: cf. Fr. *place*.

11. *toerken*: geldinzameling.
12. *Is*: lees: en daardoor is...
13. *lollepot*: pot met gloeiende houtskool die 's winters onder de rokken van de vrouwen werd geplaatst en het dankbaar onderwerp van heel wat min of meer erotisch getinte marktliederen: cf. W.L. Braekman, *Hier heb ik weer wat nieuws in d'hand. Marktliederen, Rolzangers en volkse Poëzie van Weleer* (Gent, 1990), pp. 101-128.
14. *stuipen*: bukken.
15. *mammelokker*: stadsgevangenis.

'T GENTSCH SPANT DE KRUUNE UUK IN 'T KEIZER KOARELJOAR

Je kan er niet naast kijken: Keizer Karel-bier, -T-shirts, -taarten en -tentoonstellingen, -concerten. Dit alles hoort bij de Karelgekte in het Keizerlijke Kareljaar 2000.

Niet dat deze potentaat mijn bewondering wegdraagt, integendeel. De Gentenaars hebben daarmee "*redelijk serieus uldere peere gezien*". En als we eerlijk moeten zijn: hij met ons ook natuurlijk. Ondanks het feit dat hij hier meer afgebroken, afgeschapt, en vervolgd heeft dan achtergelaten, behalve een dwangburcht met een meute Spaanse waakhonden, dook ik uit nieuwsgierigheid toch eventjes in de maffe boeken op zoek naar taalkundige Karel-sporen.

Wie Koarel? Wa Koarel?

Wel, *Karel* (*Charles, Carlos, Karl*) is een eenstammige Germaanse naam en betekent eigenlijk hetzelfde als het Nederlandse woord *Keerle*, dat merkwaardig staat voor "vrij man, niet uit de ridderstand". In het Oudnoors betekent *Karl*: oude man uit het volk of echtgenoot.

Dan heeft hij toch behoorlijk zijn best gedaan om aan alle betekenissen van zijn naam inhoud te geven. Na zijn dood werd hij als vrij man, niet uit de ridderstand, zich incognito onder het volk behevend, in allerlei volksverhalen ten tonele gevoerd; hij is voor de normen van zijn tijd vrij oud geworden en als echtgenoot-"*uitvizier*" heeft hij "*bij de madams uuk zijn devuure gedaan*".

Sarlekinstroate

In Gent is de Keizer Karelstraat naar hem genoemd maar echte Gentenaars, wiens dialect doorspekt is met Franse woorden, noemen die straat steevast de "*Sarlekinstroate*" of "*Sarlakijnstroate naar het Frans Charles Quint, Spaans Carlos Quinto (... - de vijfde)*". "*Sarlekinstroate*" wordt ten andere nu nog altijd vaker gebruikt dan "*Kaazer Koarelstroate*".

Bij de vorige generaties was het zo dat de eenvoudige Gentenaar die de eigenlijke betekenis van het woord "*Sarlekijnstroate*" niet zo direct snapte, daar door volksetymologie de "*Harlekijnstroate*" van maakte.

Es mij dat ne Sjarel

Uit de Gentse taalschat diepte we toch een paar Karel-woorden en -uitdrukkingen op.

Van iemand die op zijn krachten roemt, die de "*stîrkste man van Gent*" wil uithangen, zei men: "*Karel den Barel*" en gewoonlijk voegde men daar nog aan toe: "*de pispotschijter*" dit om de hele zaak te relativiseren en "*de klierkasse*" er eventjes aan te herinneren dat zijn drollen even hard stinken als die van een ander.

Zo is "*ne zotte Karel*" of "*ne Sjarel*", synoniem voor "*nen halve zot, ne wietlewoai, een zothuufd, ne zotte kluut, een dwoas kieken, een dwoas kalf, nen dwoazekluut, ne zotte kwibus, ne zottekop*".

Naast Karel V kende men te Gent ook nog "*Karel de zesde*". Dat was "*den bijlap*" of bijnaam die men gaf aan de Gentse Werkklok in 1714 die de werklieden tot de arbeid maande.

Ook "*Charles dix*" (Karel X) bestaat in het Gents, maar dat is dan een term uit het dobbelspel. "Het Boekske der Teerlingen door Hoerberleboe" (1878) zegt daarover dat het een teerlingworp is van "*2 verkens en 2 zessen*" (2 vieren en twee zessen), ook wel eens "*de goede tien*" genoemd. Hij die het geworpen had riep: "*Charles dix!*" De tegenpartij reageerde daarop meestal met de repliek: "*Charles dix n'a jamais regné*" (Karel de tiende heeft nooit geregeerd.)

De laatste betekenis van "*koarel*", maar dan met kleine letter, is penis. Laatst hoorde ik van Roger van Boxtaele, deken van 't Patershol, dat hij zich in zijn jeugd thuis beneden moest wassen achter een paravent en dat zijn moeder hem dan vroeg: "*Hedd'u goed gewasschen, manneken? U koarelken uuk?*"

Het zou dus best kunnen dat de viriliteit en de vele buitenechtelijke relaties van onze *Gentsche Keizerlijke Karel* daar voor iets tussen zitten natuurlijk.

Andere synoniemen voor penis waren "*charel*" of "*choarel*". Op de Brugsepoort en de Muide is "*choarelen*": plassen. Wie "*Mee zijne kleine naar d'openluchtschoale*" ging, wie "*een pieske wou doen*" zei: "'k Goa ne kier goan choarelen" maar van veel deftigheid getuigde het natuurlijk niet...

Lieve kleine jongens durfde men al eens bedenken met het koosnaampje "*Choarlewietse*", de Gentse uitspraak van de Franse dubbelnaam Charles-Louis. In een tweede betekenis wordt het ook wel eens toegepast op een klowneske man. "*Dat es mij uuk ne Charlewie, den diene!*"

Rijmen en dichten

Emiel Andelhof schrijft dat in 1830 een spot-stafrijm op koning Willem I van Nederland circuleerde. Het ging zo:

*"Wij willen Willem weg.
Wilde Willem wijzer worden,
wij wilden Willem wel*

Maar wie van de Gentenaars kent er niet het stafrijm:

Keizer Karels kleine kientses keunen kleine kromme keutelkens kakken"?

Eddy "den Twiedekker" LEVIS

OPLOSSING PUZZEL '99

Gemiste concerten en Andaluzische baletten, aangebrande bouletten en verstopte toiletten... ik vraag me reeds af wat de puzzel '99 zal aangericht hebben. Maar ondanks dit alles krijgt U nu (de) uitslag van onze enige echt kwies '99.

- 1) Borluut **Jan**; F. Van Dycke, Recueil héraldique avec des notices généalogiques et historiques sur un grand nombre de familles nobles et patriciennes, Brugge 1851, blz. 62.
- 2) **Daels** Frans; H.J. Elias, Vijfentwintig jaar Vlaamse beweging 1914-1939, dl. IV, 1971-1972.
- 3) Albert **Van Huffel**; M. Dubois, Albert van Huffel 1877-1935, Gent 1983, blz. 105-130.
- 4) **Garens** Jacobus; R. van Driessche, Beeldhouwkunst uit vele eeuwen, in: Van academie tot museum (een bundel studies n.a.v. het eeuwfeest van het Stedelijk Museum van Lokeren), Brugge 1996, blz. 71.
- 5) **Peeters** Georges; Liber Memorialis Rijksuniversiteit Gent, dl. II; 1960, blz. 483-9.
- 6) **Clemençon** Jean-Pierre; K. Haerens, Gentse merkwaardigheden, Gent 1980, blz. 11-13.

7) **De Guibretean** Hubert; R. Van Driessche, Een treurige bladzijde uit de Oost-Vlaamse kunstgeschiedenis, in: Cultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen 1953, dl. I, 7de jg., Gent 1958, blz. 103, 145.

8) Plan-**Zerck**, J. Zerck, De reanimatie van de Gentse stadswijk het Patershol, in: Het Pand der Geschoeide Karmelieten en de wijk "Het Patershol" te Gent, Gent 1974, blz. 139-140.

9) Frederique **Perrenot** de Champagny; L. Brouwers, de Jezüieten te Gent, Gent 1980, blz. 39-40.

10) **Ranst**; P. De Pue, Geschiedenis van het voormalige klooster van St.-Catharina van Senen van de Predikheressen-Dominikanessen Nieuwland te Gent (1628-1783), Gent z.d., blz. 34, 39, 45.

Dit geeft ons dan het volgende overzicht:

DE GUIBRETEAN **JAN**
DAELS

VAN HUFFEL
GARENS
CLEMENÇON

GEORGES
ZERCK
RANST.
PERRENOT

De letterlijke hoogvlieger was natuurlijk een verwijzing naar een vogel en dan denken we uiteraard aan de Jan van Gent. Deze witte zeevogel treffen we aan in Noord-Europa en Noord-Amerika. We vliegen er hier dan eens uit, maar als Gentenaar kan ik zo hoog niet komen, dus ik vlieg maar in mijn dromen, m.a.w. de gedroomde quizmaster.

Was het een moeilijke puzzel? Ongetwijfeld. Wij kregen slechts 7 antwoorden binnen, waaronder 3 correcte, 2 met één foutje en 2 met 2 foutjes. Dus, wel

oplosbaar maar toch wat te zwaar voor verschillende van onze getrouwe puzzelaars.

Laureaten, geklasseerd in de orde van aankomst: de heren **Leon Elderweirt**, **Marcel Van der Straeten** en **Jos Tavernier**.

Struikelden over één vraag: de heer **Arthur De Decker** en Mevrouw **Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche**. Twee foutjes voor Mevrouw **Elsa Wauters-D'haen** en de heer **Piet Cassiman**.

Meerdere deelnemers hadden bedenkingen bij Vraag 7 en vermoeden dat onze Quizmaster een steekje heeft laten vallen.

Enkele reacties:

De heer Arthur De Decker, i.v.m. Vraag 7 waarin gezegd wordt dat het relikwieënkruis zich thans bevindt te "Gent, Minderbroeders-Recolletten" doet opmerken dat dit kruis zich thans bevindt in het Museum voor Religieuze Kunst in het Klooster van de Minderbroeders te Sint-Truiden.

Merkwaardig genoeg geeft hij als antwoord op die vraag: "Jan de Misdaadman". Zoals gewoonlijk geeft hij een uitgebreide lijst van al de geraadpleegde bronnen. Hij eindigt met een bloemetje te werpen: "Een proficiat voor de kwiesmaster. Het was een zeer gevarieerde kwies waarbij zeer verscheiden bronnen moest geraadpleegd worden. Zonder heel wat creativiteit is het onmogelijk de antwoorden te vinden en dat is juist het plezante daarvan. Als er dan ook nog weinig of geen fouten inzitten, dan is het dubbel plezierig".

Mevrouw Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche heeft in het Patershol geen enkel restaurant gevonden met een naam van 3 woorden. Zij is gestruikeld over Vraag 10. Zij gaf daar als antwoord Jacobus Canin.

Alhoewel deze keer "Primus" schrijft de heer Leon Elderweirt dat deze puzzel te moeilijk voor hem was en hij geeft toe dat hij ook andere puzzelaars geraadpleegd heeft. I.v.m. Vraag 7 raadt hij onze Quizmaster aan een goede bril te kopen.

De Heer Marcel Van der Straeten stelt de vraag: "Is de Quizmaster onfeilbaar?" Na al wat hij schrijft krijgen wij de indruk dat onze Quizmaster bepaalde van zijn pauselijke prerogatieven gaat moeten inleveren.

De moeilijkheden beginnen bij Vraag 7. Dit relikwiekruis is sinds jaren in het klooster te Sint-Truiden.

Zowel volgens de heer Van Driessche als Pater Nowé (archivaris van de Minderbroeders-Recolletten op de Oude Houtlei) is het Hubert de Guibretau. Een u en dus geen n.

Het restaurant "Jan van Gent" is nergens te vinden in het Patershol, noch volgens de Gele Gids, noch na een grondig onderzoek in het Patershol en ook de Deken van het Patershol heeft nooit gehoord van dit restaurant aldaar. (Awèl, santé).

Mevrouw Elsa Wauters-d'Haen geeft toe dat zij deze keer geklopt is. Vraag 10 was inderdaad een moeilijke en ook bij Vraag 7 heeft ze zich moeten overge-

ven, maar dat zal niemand haar kwalijk nemen. Nochtans heeft zij er veel plezier aan beleefd.

De heer Jos Tavernier heeft het natuurlijk ook over Vraag 7 en hij vraagt zich af of onze Quizmaster vroegtijdig getroffen werd door de Millenniumbug. Hij stelt zich vragen over zijn onderscheidingsvermogen tussen een u en een n.

Zijn grootmoedigheid komt evenwel tot uiting aan het slot van zijn brief, want hij schrijft: "t was weer spannend en wie zonder fouten is werpe de eerste steen (of stelt zelf een kwies op!).

Conclusie: Nobody is perfect en de quiz wordt toch nog altijd sterk geapprecieerd door onze lezers. Er is dus voor onze Quizmaster geen reden om in een vlaag van depressie een einde te stellen aan zijn leven.

VOETNOTEN

bij het artikel "t Gentsch spant de Kruune. Over moeskes en moeskesmoakers" verschenen in ons vorig nummer op pp. 57-60.

Door een vergissing waren deze noten weggevallen.

1. taft < Perzisch: taftak = spinnen. Taftas of taftzijde is een gladde, effen geweven stof uit fijne zijdesoorten. Wordt nu nog gebruikt als avondkledij voor dames en voor linten. Soms wordt zij aan de verkeerde zijde ondoordringbaar gemaakt voor gassen en vloeistoffen en dan wordt zij gebruikt in de chirurgie of als omhulsel voor gasballons.
2. "hilder": platte vorm van "hulder".
3. "expresse": < Fr. expression = uitdrukking.
4. "hirken": platte vorm van "hurken" = luisteren: "Hurkt ne kier hier. Ge moet goed hurken. Hij wil nie hurken. Hurk noar u voader, hij es êwer ofte gij!"
Criminele Processen 1782: "... Den welcken aen den attestant vraghde wat hy daer stont en heurckte."
5. "lijjen": lijden, afzien.
6. Bedoeld wordt: stemmen voor de socialisten. Zij ijverden o.a. voor arbeidsduurvermindering.
7. Hier: stemmen voor de katholieken.
8. "gerist" platte vorm van "gerust"; (ww.) rusten, rustte, gerust.
9. chapeau buse: < FR.: buishoed of hoge hoed. Aan de hoed kon men vroeger rang en stand aflezen, boeren droegen bvb. een zwarte hoge zijden pet, arbeiders een klak, het burgerman-
netje een bolhoed, en de hoge burgerij de hoge hoed of "chapeau buse".
10. flankoord: pand of slijp van een jas. Een jas met lange panden, die steeds tegen de benen slaan; i, Gent ook wel "kontekletser" genoemd.
11. stijve rechtopstaande kraag of boord van een hemd.
12. Janklasse: < NI.: Jan Klaassen, een bekend poesjenellenspel ('t spel van Pier Jan Klaas of Jan Klaassenspel) dat vroeger vaak op straat werd vertoond. In het Gents ook "Pier Jan Klaas" of "Pier Jan Klas": een draaier, een onstandvastig persoon die dikwijls van mening

verandert, een beslagmaker, of iemand die zich door anderen laat manipuleren zoals een trekpop (in het Gents ook "*ne Pier Jan Klaas*").

13. -1. "*nen type*" < Fr: un type, "*een typke, ne chiquen type*": iemand die zich onderscheidt door zijn goedheid, mildheid, het geven van goede voorbeelden.
-2. iemand die zich bijzonder opschikt, "ne muscadin".
14. muscadin < Ital.: moscardino, een kleine met muscus geparfumeerde pastille.
Naam in 1793 in Frankrijk gegeven aan de koningsgezinden die zich door hun potsierlijke en exuberante kledij wilden onderscheiden van de sans-culottes, die er tamelijk slordig bijliepen. (Uit haat tegen de aristocratie, die nauwsluitende kniebroeken droegen, hadden deze laatsten de mode van de brede broekspijpen ingevoerd). Het geliefkoosd parfum van de "muscadins" was de muscus. In het Gents bestaat ook de variant "*muskadijn*" wat eveneens pronker of modegek betekent.
Met "*les incroyables*" beleefden de modegrillen tijdens het directoire (1795-'99) een hoogtepunt van extravagantie met buitenmaatse tweepuntige hoeden, pruiken met "hondenoren" (*en oreille de chien*), grote knopen, immense mousseline kragen, men was gewapend met dikke, knoestige wandelstokken, had strikken aan de kniebroek, droeg gestreepte kousen en habijten in opzichtige kleuren (bvb. flessengroen) en andere tierelantijntjes. Zij onderscheidden zich vooral door hun taalgebruik, hun kledij en hun mysterieuze ietwat samenzweerderige houding. Bij het praten werd de "-r" niet uitgesproken en ze gebruikten uitermate gezochte uitdrukkingen. Zij hebben hun naam te danken aan het feit dat zij overal te pas en ten onpas de uitdrukking: "*C'est inc(r)oyable!*" gebruikten.
"Les merveilleuses" waren hun excentrieke dames die aan hun zijde pronkten met verhoogde taille, diepe décolleté's en grote klephoeden.
15. < Fr.: folie: Gents: "*folieë*": dwaasheid, domheid, ook zottigheid, uitspatting.
16. remplacer < Fr.: remplacer (ww.): vervangen. In Gent, zoals elders, waren er toen speciale bureau's die voor kapitaalkrachtigen die er zich ingeloot hadden "remplaçanten" of plaatsvervangers zochten, die mits betaling in hun plaats legerdienst deden. Daartegen kwam zwaar protest van de gewone man die dit als zeer onrechtvaardig ervaarde.
17. "*K en vraag i af*": En ik vraag u.

BIBLIOGRAFIE

Einde verleden jaar verscheen het 4e en laatste deel van "**Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente?**"

Wij herinneren er aan dat dit onmisbaar werkdocument voor historici en heemkundigen werd uitgegeven door het "Centrum voor Geschiedenis, Universiteit Gent" in samenwerking met de "Stichting Mens en Cultuur". De redactie onder leiding van Professor Jan ART kon rekenen op een 50-tal competente medewerkers.

Het laatste deel is volledig gewijd aan het aspect ARCHEOLOGIE.

Wij herinneren even aan de vorige uitgaven:

Deel 1: Nieuwste Tijden. 19e en 20e eeuw. 324 blz. - 995 fr.

Deel 2: Middeleeuwen en Moderne Tijd. 12e en 18e eeuw. 264 blz. - 895 fr.

Deel 3A: Hulpwetenschappen (volume 1). 310 blz. - 995 fr.

Deel 3B: Hulpwetenschappen (volume 2). 416 blz. - 1295 fr.

Deel 4: Archeologie. 478 blz. - 1295 fr.

De hele serie bevat 1792 bladzijden en kost 5.475 fr, maar de delen zijn natuurlijk ook afzonderlijk te bekomen.

Al deze boeken zijn verzorgd gedrukt, zijn rijkelijk geïllustreerd en hebben een formaat van 16 x 24 cm.

Wanneer men moeilijkheden mocht ondervinden ze te bekomen in de boekhandel kan men nog altijd contact nemen met Uitgeverij "Mens en Cultuur" Maaltebrugstraat 288 te 9000 Gent. Tel.: 09.245.37.43.

Maurice Maeterlinck stierf in 1949. Verleden jaar was dat dus 50 jaar geleden en om deze gebeurtenis te herdenken gaf de Stad Gent een boek uit getiteld **"Maurice Maeterlinck. Een Nobelprijs voor Gent."**

De auteur ervan is André Capiteyn.

Een uitstekend initiatief, want kent iedere Gentenaar de naam Maeterlinck, hoeveel zijn er die echt weten wie hij was. Dat zullen er bitter weinig zijn, vrezende wij. Na lezing van deze publicatie zal men zich een beeld kunnen vormen van de figuur van Maeterlinck.

Gecondenseerd, maar zeer vlot geschreven krijgt men een overzicht van het leven, het werk, de achtergrond van onze beroemde stadsgenoot.

Interessant zijn vele weinig of niet bekende details.

Het boek van een formaat van 19 x 26,5 cm. telt 49 bladzijden. Slechts 49 bladzijden? Ja, maar het is ongelooflijk, wanneer men een beetje zijn gedachten kan ordenen, hoeveel men kan vertellen op 49 bladzijden. Het boek is bovendien zeer verzorgd gedrukt en rijkelijk geïllustreerd, ook met foto's die men voor de eerste maal zal zien.

Het boek eindigt met een chronologisch overzicht van de 93 Nobelprijzen voor Literatuur die tot hiertoe uitgereikt werden.

Een aanrader dus. Prijs: 250 fr. Te bekomen in het Hotel Vander Haeghen, het Stadsarchief en het Stadswinkeltje.

Ook al iets dat verleden jaar kon gevierd worden was het 100-jarig bestaan van onze "Vlaamsche Theater".

Dit was een gelegenheid voor het "Documentatiecentrum van Dramatische Kunst" niet een boek, maar een kunstmap uit te geven met 21 tekeningen van Gentse theaters of gebouwen waar theater gespeeld werd en dat kan dan ook een herberg of een kelder zijn.

Titel: **"500 jaar Toneelzalen en Schouwburgen in Gent"**.

Kwaliteit gegarandeerd, want al die tekeningen werden gemaakt door Etienne Hublau, meer moeten wij niet zeggen.

Het begint al in de 15e eeuw met de "Comedianten Caemere" in het Stadhuis.

De kunstenaar heeft dus ook beroep moeten doen op documenten van het Stadsarchief want de Sodaliteit, het Ganxken, de Sint-Sebastiaensschouwburg kan men nu niet meer gaan tekenen.

Deze kunstmap kost 500 fr. en - zoals de uitgevers het doen opmerken - nog geen 25 fr. per tekening" en dat is echt niet te veel.

21 dubbele bladen van formaat 21 x 29,5 cm. met op het rechtergedeelte de tekening en links een begeleidende tekst.

Te bekomen bij de Penningmeester van de vereniging: Bromeliestraat 28 te St-Amandsberg, na telefonische afspraak op het nummer 228.38.47. Ook te bekomen in ons Documentatiecentrum.

Wie het thuisbezorgd wenst schrijft 625 fr. over op Rekening 447.0069151.12 van het "Doc. Centrum Dramatische Kunst" te Gent.

Ter gelegenheid van de prestigieuze tentoonstelling in de St-Pietersabdij verscheen "**CAROLUS. Keizer Karel V. 1500-2000**", een kanjer van een boek. Afmetingen: 24,5 x 29,5 cm., 368 bladzijden en - zoals gewoonlijk - zeer verzorgd gedrukt door Snoeck-Ducaju en Zoon. Meer dan 340 prachtige afbeeldingen waarvan de overgrote meerderheid in kleur.

Het boek bestaat uit een serie wetenschappelijke bijdragen en anderzijds een uitgebreide catalogus van de tentoonstelling.

Wij zien er van af een dergelijk boek in detail te bespreken. Wanneer men het doorgelezen heeft zal men zich een zuiver beeld kunnen vormen van de figuur van Keizer Karel en van de wereld en de tijd waarin hij leefde.

De prijs van 1.200 fr. is in feite een spotprijs en het zou ons sterk verwonderen moest de kostprijs daar ver beneden liggen. Wij nemen aan dat het boek nog wel te krijgen zal zijn in de St-Pietersabdij en in het Stadswinkeltje aan het Zuid.

Wij willen bij deze gelegenheid toch nog enkele woordjes kwijt over deze tentoonstelling. Enerzijds uniek en prestigieus, want al die kunstschaten en kostbare historische documenten op één plaats bijeen brengen is toch wel een uitzonderlijke prestatie.

Anderzijds was de opstelling toch niet perfect. Negatief was de - op vele plaatsen - te schaarse verlichting, iets wat aan alles een eerder somber aspect gaf. Men zal zeggen dat de schilderijen niet te fel belicht mochten worden. Akkoord, maar in de musea waar ze vandaan komen worden zij toch ook op een normale manier belicht. Vele teksten in de vitrinekasten konden niet gelezen worden wegens de te schaarse verlichting en wanneer men zich voorover boog om de tekst beter te kunnen lezen ging men, wegens de opstelling van de lichtpunten, in zijn eigen schaduw staan. Meer dan een bezoeker was gefrustreerd omdat hij niet had kunnen lezen wat hij graag geweten zou hebben.

En nog een ander punt dat vatbaar is voor verbetering: de tekst op de grote

panelen, witte letters op een pastelkleurige achtergrond. Misschien artistiek, maar het komt de leesbaarheid niet ten goede. Niet iedereen heeft arendsogen en zwart op wit of op geel is toch nog altijd een goede combinatie.

Men meldt ons de verschijning van het boek "**100 Jaar Rode Kruis, Afdeling Gent**".

Het boek werd geschreven door Marc Loockx en bevat 136 bladzijden en meer dan 180 foto's. De prijs bedraagt 500 fr. en het kan bekomen worden door overschrijving op Rekening N° 290-0225825-30 met de vermelding "Boek 100 jaar, Afdeling Gent" of door telefonisch contact te nemen op het nummer (09) 225.61.79.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

De heer **Richard Caese** maakt een opmerking en heeft een vraag:

In het nummer 6 van Ghendtsche Tydinghen staat in het artikel "Gentse Memoriedagen 25 april" als geboortedatum van Jean-Jacques-François Andries 1789. Dat is volgens mij een drukfout en zou moeten zijn 1798.

Althans volgens het boek van Marc Anseeuw "Meesters in het Rijk der Tonen" (blz. 177).

Ik zou ook graag, indien mogelijk, vernemen waar ik gegevens kan vinden over de opera "L'Orpheline"?

In de operaliteratuur vind ik slechts één opera van die naam en die is van K. Miry, kinderopera opgevoerd in Gent 14-05-1876 door gasterend gezelschap "L'Avenir" (door kinderen opgevoerd).

De heer **R. Schuurmans** vraagt:

"Kan er mij iemand inlichtingen bezorgen over de schilder en glazenier Alberic Ysebie, ook soms Ysabie, over zijn werken in kerken en waar deze te vinden zijn, hier of in Zeeuws Vlaanderen."

Een vraag van de heer **W.L. Braekman**:

Een maatschappij te Gent die "de Kattejongens" heette, vierde in 1879 haar vijftigjarig bestaan. Ze had haar lokaal in de Kasteelstraat 2, wat toen het "nieuwe lokaal" genoemd werd. Begin september 1879 hield de wijk Dam-poort en Leopoldstraat, Kasteelstraat en Zonder Naamstraat een "Luisterrijke Vlaamsche Volksfeest en Kavalkade" die door deze Kattejongens georganiseerd werd.

Volgens het gedrukt gedetailleerd programma van het feest was dit een lachwekkende gebeurtenis die aangekondigd werd "door het luiden van geen klokken en het losbranden van geen kanonnen"; veertig kletsoppen zorgden 's avonds voor de verlichting. Er was een banket met "soep van sneeuwballen, blink met patatten", enz.

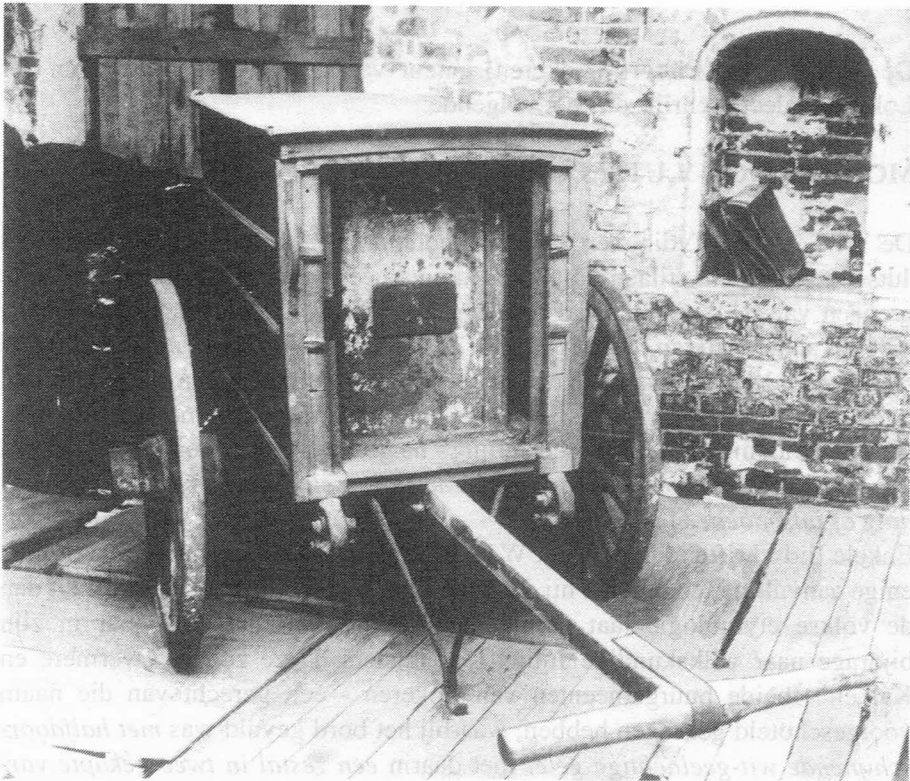
De voorzitter van de maatschappij was toen een zekere De Vuyst, de ondervoorzitter heette P. De Bosscher en de "geheimschryver" Keerberg.

Wie kan meer informatie verschaffen over "de Kattejongens"?

De heer **Luc Devriese** stuurde ons onderstaande bij foto. Hij schrijft:

In de fototheek van het Gentse Stadsarchief worden heel wat herinneringen bewaard. Tussen de talrijke foto's van gebouwen, stoeten en plechtigheden allerhande viel er ons eentje toch wel bijzonder op: een stootkar met ingebouwde brandkoffer (Fototheek/XLVIII - 77). Volgens de bij foto genoteerde inlichtingen werd dit ongewoon vervoermiddel gebruikt voor de dagelijkse geldtransporten tussen de Nationale Bank aan het Bisdomplein en de Generale Bank op de Kouter.

Nu gebeurt dat een klein beetje anders...

Geldtransporten in vroeger tijden.

Toen de foto genomen werd, was de kar waarschijnlijk al lang buiten gebruik. Wanneer die gebruikt werd is ons niet bekend. Misschien weten sommige lezers daromtrent iets meer?

De volgende vraag komt van **Dr. Luc Goeminne** (Zulte):

De volgende personen van adel bezaten in 1650 eigendommen te Petegem-aan-de-Leie, doch ze woonden wellicht allen te Gent.

Graag ontvingen we meer inlichtingen over de volgende namen:

Jonkvrouw Maria, echtgenote van Jonkheer van Heethuyse

Jonkvrouw Margriet, echtgenote van Jonkheer Jan de Backere

Jonkvrouw Anna, echtgenote van Jonkheer de Lillers

Heer Pieter van der Plas

Heer Claude de Carlier

Raadsheer Van der Spiet.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De heer **Marcel Pieters** (Lokeren) auteur van het "Woordenboek van het Lokers Dialect" schrijft ons het volgende:

MOET ER NOG 'LUTSEPOEPE' ZIJN

De in 'Gentsche Tydinghen' ontstane polemiek in verband met het gerecht 'lutsepoepe' neemt stilaan de allures aan van een vervolghet verhaal dat zelfs de grenzen van de Arteveldestad overschrijdt! Wij, als Lokeraar, willen hierbij niet ten achter blijven, temeer daar in een laatste reactie ook iemand uit onze stad vermeld werd. Maar, laat ons eerst even kort samenvatten wat voorafging. In een eerste inzending had E. Levis het over 'Wilsonspek' gemengd met boter, water en bloem. Uit deze samenstelling - na gesmolten en door elkaar geroerd te zijn - resulteerde *een wiebel-waggelend smeersel, een soort dikke boterpuding of lutsepoepe* (1).

Enkele tijdschriften later brengt W.L. Braekman in een goedmoedige repliek enige aanvulling, en bewijst hij dat achter het woord 'lutsepoepe' meer zit dan de volkse etymologie laat vermoeden. Tevens verwijst de auteur in zijn bijdrage naar volkscundige Julius De Hulsters. Deze zou te Overmere en Kalken - beide buurgemeenten van Lokeren - een gerecht van die naam voorgeschoteld gekregen hebben, waarbij het bord gevuld was *met halfdoorschijnende wit-geelachtige gelei* met daarin *een zestal in twee gekapte varkenspootjes*. W.L. Braekman besluit dat - naar zijn mening - 'lutsepoepe' de

de naamgeving was en is voor allerlei bereidingen op basis van gekookt slachtafval. En, voegt hij er nog aan toe, de samenstelling 'lutsepoepe' echter zoekt men tevergeefs in de gangbare woordenboeken of idioticons (2).

Een aantal maanden verder is er in onderhavig tijdschrift een nieuwe reactie. Dit van de hand van Eddy Levis en gericht aan het adres van W.L. Braekman. Daarin haalt de inzender onder meer de getuigenis aan van Lokeraar Alfred Van Eetvelde, bij wie hij de reeds eerder vermelde samenstelling van 'lutsepoepe' optekende (3).

En nu komt de Lokerse versie: de naam van de door beide scribenten geciteerde en becommentarieerde schotel heeft in de Durmestad niets te maken met een of ander gelatineachtig vleesgerecht! 'Lutsepoepe' of 'litsepoepe' (4) is hier ter plekke gewoonweg koude, opgesteven vanillepudding! Het verwondert ons trouwens ten zeerste dat bepaalde zegslieden uit de Lokerse regio een andere verklaring gaven. Misschien bedoelden ze eenvoudig: *'t is persies lutsepoepe* het lijkt wel vanillepudding. Iets wat men eventueel ook kan zeggen van bijvoorbeeld gelei van rode bessen: ook deze trilt, schudt, lilt, lutst... als een goed bevelesde bips!

Laten we nog even verwijlen bij genoemd melkproduct. Het is evident dat dit reeds generaties lang in onze contreien bekend staat als 'lutsepoepe': onze grootouders en ouders smulden er immers al van. En onze kinderen en kleinkinderen lusten ze even graag. Zo herinner ikzelf me nog dat het in de dertiger jaren - mijn kindertijd - altijd een beetje feest was als dit gerecht op tafel kwam. Dit dan meestal als dessert, bestrooid met witte of bruine suiker. Nadat we soep gegeten hadden nuttigde we uit hetzelfde bord onze aardappelen. In heel wat gezinnen werd nadien de teljoor - nadat ze afgelikt was! - omgedraaid en daar werd dan de 'lutsepoepe' op geserveerd. Een echt culinair genoegen werd het pas als de lekkernij aangevuld was met *kriekskes*, drijvend in hun heerlijke, roodkleurige saus.

Voor bepaalde gerechten, gevuld met Lokerse 'litsepoepe', moet men uiteraard niet bij de beenhouwer maar bij de bakker zijn! Zo bestellen *echte* Lokeraars bij een *echte* Lokerse bakkersvrouw - en dit zonder blikken of blozen - nog altijd *'n boekskén mee litsepoepe* of *nén toetere mee litsepoepe*. Ook *'n snuifduuëze* (clair) is gevuld met hetzelfde melkproduct.

En wat de bestaande dialectwoordenboeken betreft: een aantal onder hen hebben de samenstelling in kwestie als lemma opgenomen. Bijvoorbeeld dit van Gent (5), Lokeren (6), Overmere (7), Zele (8)...

Laten we deze bijdrage besluiten met de hoop dat er ook in dit nieuwe millennium nog veel 'lutse'- of 'litsepoepe' mag gegeten worden!

NOTEN

1. E. LEVIS, *'t Gentsch spant de kruune. Kust nu mijn kloefkes*. In: *Ghendsche Tydinghen*, 27 (1998), blz. 254-258.
 2. W.L. BRAEKMAN, *Het woord en het gerecht 'Lutsepoepe'*. In: *Ghendsche Tydinghen*, 28 (1999), blz. 97-98.
 3. E. LEVIS, *Het woord en het gerecht 'Lutsepoepe'*. In: *Ghendsche Tydinghen* (rubriek: Lezers schrijven ons), 28 (1999), blz. 242-243.
 4. In Lokeren-centrum wordt de Nederlandse 'u' zoals in *bukken, rug, put, mug* enz. ontroond tot een korte 'i'. Dit in tegenstelling met sommige wijken ten zuidwesten van het centrum die dit verschijnsel niet kennen.
 5. E. COCQUIT, *Ontwerp voor een nieuw Gents idiotikon*. Gent, 1994, blz. 45:
lutsepoepe: pudding die bij het heen en weer schudden een speciaal geluid maakt. Slijmerige brij.
 6. M. PIETERS, *Woordenboek van het Lokers dialect*. Lokeren, 1995, blz. 210:
litsepoepe: koude en erg stijve vanillepudding. (bakker) 'n *Boekskén mee litsepoepe* een geglaceerd rechthoekig gebakje van bladerdeeg dat gevuld is met vanillepudding.
litsepoepvirme: een meestal van kartels voorziene blikken vorm waarin men vanillepudding laat stollen. *Ne litsepoepvirme die moe vertind zijn, ander zot (h)ij dirve roesten*.
 7. J. VAN HOECKE en W. VAN WAEVELDE, *Overmeers woordenboekje*, Overmere, 1987, blz. 38:
lutsepoepe: slappe crème.
 8. R. DE BEULE en K. VAN MALDEREN, *Zeels lexicon en Bargoens woordenboek*. Zele, 1996, blz. 57:
lutsepoeppe: niet al te consistente vanillepudding. *'t's vrijdag's ouveste maakt ons moeder attijt lutsepoeppe*.
-